

O CLASIFICARE CATEGORIAL-RELAȚIONALĂ A ATRIBUTULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ. CU ADNOTĂRI¹

0. Acordând termenului de *determinant* accepția de actualizator al unei *valențe pasive* a termenului regent în cadrul sintagmelor subordonative binare², putem defini relațional *atributul* ca fiind un determinant *apersonal nedislocat verbal* al unui (termen regent) *substantival*³.

Definiția aici formulată dă socoteală de *notele specifice* ale atributului în sistemul determinanților substantiv(al)ului, respectiv:

a. Prin calificativul „determinant *apersonal*”, atributul se deosebește de *predicat*, la rândul-i, strict formal-relațional, tot un determinant al substantivalului, dar unul *personal*, adică subordonat prin categoria persoanei asociată cu a numărului (așa-numitul acord al predicatului (în număr și persoană) cu subiectul)⁴.

Relatemul⁵ subordonator (= persoana/desinența de persoană) este organizatorul și generatorul funcției predicative⁶.

b. Sistemul determinanților apersonali ai substantivalului este unul *triadic*⁷, de esență atributivă, atât ca expresie a subordonării, cât și în conținut gramatical.

Degajarea celor trei membri, funcții distincte în gramatica limbii române, se realizează prin absența vs prezența verbului în structură:

¹ Studiul de față reia, cu adăugiri, textul cu același titlu, redactat în franceză și publicat în StUBB, Philologia, LII, 2007, fasc. 1.

² Sintagmele subordonative sunt exclusiv *binare*. Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997, p. 35 și urm.

³ Categoria „substantivalului” cuprinde substantivul, substitutele sale (pronumele și numeralul) și orice cuvânt substantiv(iz)at.

⁴ În sintagma subordonativă „subiect + predicat”, singurul mijloc de subordonare explicită îl constituie acordul *dinspre* predicat spre subiect, ceea ce face ca, strict formal, predicatul să fie subordonat subiectului, nu invers și nici în determinarea reciprocă – vezi, pentru întreaga problemă, Drașoveanu 1997, p. 45 și urm.; Neamțu 1986, p. 16 și urm. Pentru teza „curentă” a raportului de *interdependență* dintre predicat și subiect, vezi Guțu Romalo 1973, p. 38-41; GALR 2005, II, p. 313 și urm.

⁵ Prin *relateme* înțelegem aici orice segment de expresie utilizat ca mijloc de realizare a unei relații sintactice, fie el de tip conectiv (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.) sau de natură flectivă (desinențe, articole, (unele) afixe proclitice, (unele) sufixe etc.).

⁶ Firește că atributul se deosebește de predicat nu numai prin natura relatemului, dar aici interesează numai acesta.

⁷ Vezi Drașoveanu 1978, p. 11 și urm.

b₁. Determinant nedislocat prin verb ⇒ atribut (= atributul „propriu-zis”):
Fetița tristă avea fața palidă.

b₂. Determinant dislocat prin verb de substantival:

b_{2a}. Dislocant = auxiliar predicativ («copulativ») ⇒ nume predicativ: *Fetița era tristă.*

b_{2b}. Dislocant = verb predicativ ⇒ (element) predicativ suplimentar⁸: *Fetița mă privea tristă*⁹.

c. Determinanții substantivalului, indiferent de felul lor, se opun în bloc celor ai «nesubstantivalului» (verb, adjectiv, adverb, interjecție), fiind de tip *complement* sau *circumstanțial*.

Opoziția la nivelul regenților dintre atribut și complement (circumstanțial) are și o justificare logică: *substantivalul* exprimă *noțiuni* ca atare (cu sferă și conținut)¹⁰, în timp ce «nesubstantivalul» exprimă *note* din conținutul noțional (procesuale, calitative) sau *note ale notelor* noțiunii (modale sau circumstanțiale)¹¹.

Operând succesiv cele patru binarizări (1. după natura logico-morfologică a termenilor regenți; 2. după relatemul subordonator; 3. după prezența/absența verbului în structură; 4. după natura semantico-sintactică a verbului dislocant), obținem următoarea schemă a sistemului determinanților (= a funcțiilor sintactice) (vezi *infra*, Schema 1).

Elementele terminale ale schemei reprezintă ceea ce în mod uzual numim în gramatica clasică *funcții sintactice*, generate toate (exclusiv) prin *subordonare*.

OBSERVAȚIE. Potrivit acestui mod de reprezentare, *subiectul*, nefiind niciodată subordonat, ci întotdeauna supraordonat (regent), nu este o funcție a cuiva, în speță a predicatului. Altfel spus, subiectul este „o parte de propoziție”, ocupă o „poziție sintactică”¹², dar nu este o funcție sintactică¹³.

0.1. Atributul este clasificat în gramatica limbii române după mai multe criterii¹⁴, dintre care cel mai important și mai uzual în toate tipurile de abordări este cel numit de regulă *formal*¹⁵, în opoziție cu cel preponderent semantic¹⁶, utilizat în clasificările complementului și mai cu seamă ale circumstanțialului.

⁸ Sub numele de element predicativ suplimentar se cuprind aici atât predicativul suplimentar, cât și complementul predicativ al obiectului din GALR 2005, II (vezi p. 290-293 și 295-313).

⁹ Rămânem în continuare la teza (mai veche) potrivit căreia atât numele predicativ, cât și elementul predicativ suplimentar, dispunând de câte un singur relatem, indiferent de natura acestuia, sunt funcții monosubordonate substantivalului, nu dublu subordonate substantivalului și verbului, acesta din urmă fiind doar un factor condiționant. Vezi, pentru argumentație, Drașoveanu 1997, p. 37 și urm.; Neamțu 1986, p. 81 și urm.

¹⁰ Indiferent că le exprimă direct (substantivul) sau intermediat (substitutele).

¹¹ Vezi, pentru detalii privind această clasificare logică a cuvintelor, Neamțu 2001, p. 71-79. Vezi, tot aici, situația interjecției.

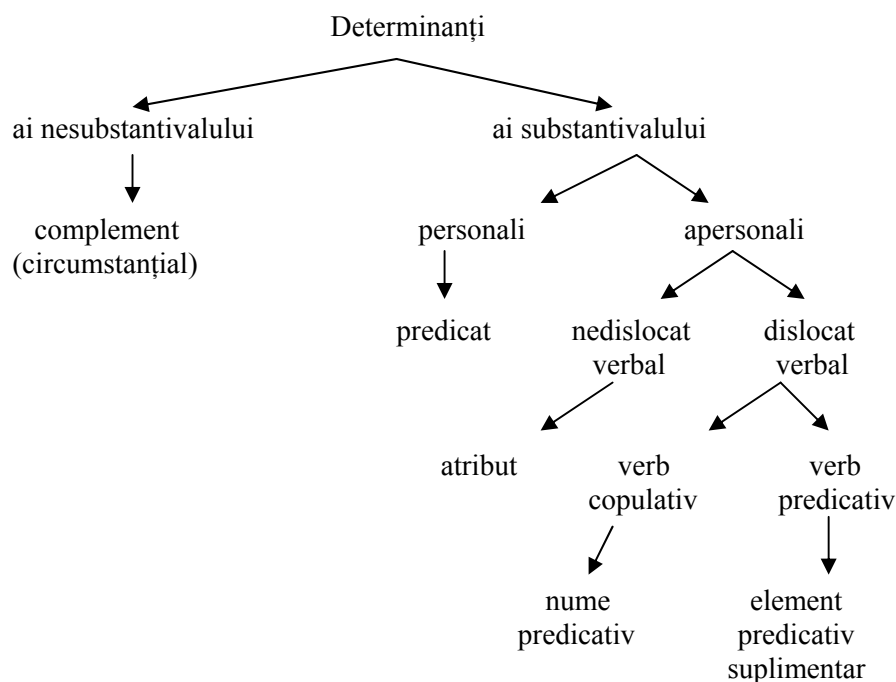
¹² Vezi, pentru conceptul de *poziție sintactică*, Guțu Romalo 1973, *passim*.

¹³ Vezi, pentru această teză și argumentarea ei, Drașoveanu 1997, p. 86 și urm.

¹⁴ Vezi, pentru clasificările rezultate și membrii acestora, GLR II 1963, p. 114 și GALR 2005, II, p. 593 și urm.

¹⁵ Vezi, de ex., GALR 2005, II, p. 594, 2. Tipuri formale de atribut.

¹⁶ Este vorba, se înțelege, de o semantică gramaticală. Vezi, pentru o descriere și clasificare semantică a atributului, Irimia 2000, p. 469-482.



Schema 1

Sub acest nume (= criteriul formal) se cuprinde la modul *explicit* clasa morfologică în care se încadrează atributul ca realizare. Potrivit acestui criteriu, gramaticile mai vechi și mai noi, inclusiv GALR 2005, II, vorbesc de cinci tipuri de atribute: adjectivale, substantivale, pronominale, verbale și adverbiale.

În realitate, criteriul „formal” nu se reduce în taxonomia atributului la cel (strict) morfologic, din moment ce în cadrul unor tipuri de atribute, în speță substantivale și pronominale, se stabilesc diferite *subtipuri* în funcție de mijloacele de subordonare, chiar dacă acestea nu sunt prezentate explicit ca un (sub)criteriu, subtipuri de genul „atribut substantival genitival”, „atribut pronominal în genitiv”, „atribut substantival în nominativ”, „atribut substantival (pronominal) prepozițional”¹⁷ etc., cu denumiri formate din trei termeni, mai mult sau mai puțin proprii și standardizate, cu dublete terminologice justificate sau nejustificate.

Se vede astfel că, de fapt, criteriul formal cuprinde două subcriterii care operează în *succesiune*:

¹⁷ Vezi GALR 2005, II, p. 598-603.

a. unul *general*, de natură *morfologică* sau *categorială*, ce are în vedere clasele de cuvinte prin care se exprimă atributul, suportul lexico-gramatical al funcției atributive¹⁸;

b. altul *detaliat*, de natură sintactică sau *relațională*, ce operează cu mijlocul de realizare a relației ce generează funcția atributivă (caz, prepoziție, acord etc.), mijloc numit aici *relatem*, dependent în mare măsură de clasa de cuvinte, și aplicat ulterior categoriilor de atribute stabilite după primul subcriteriu.

Vom numi, de aceea, *clasificarea* rezultată din aplicarea celor două subcriterii ca fiind *categorial-relațională*.

Construirea acesteia până la ultimii ei *membri* și *denumirile* lor, încadrate într-un *sistem terminologic* pe cât posibil *unitar*, *standardizat*, *coerent* și *argumentat* (morfologic și relațional), fără ambiguități evidente, oscilații denominative și elemente redundante, constituie obiectul considerațiilor ce urmează¹⁹.

1. La modul teoretic vorbind, cele două subcriterii, prin exactitatea lor aproape matematică²⁰, ar trebui să conducă la o clasificare exhaustivă pe măsură, cu un număr precis de membri ai clasificării și denumiri de maximă proprietate.

Examinând terminalul clasificărilor în uz, inclusiv al celei din GALR 2005, II, se observă însă imediat destule lacune și inconsecvențe în aplicarea criteriilor, având de-a face, în cele din urmă, doar cu clasificări parțiale.

Unele «neajunsuri» sunt relativ ușor de eliminat prin simple completări sau ajustări (uniformizări) terminologice, altele, în schimb, ridică serioase probleme, dificultăți generate de complexitatea obiectivă a faptelor de limbă, ilustrate prin interpretarea controversată, cu soluții adesea divergente. Acestea, după cum se va vedea în cele ce urmează, se regăsesc în parte și în taxonomia atributului, subminând aplicabilitatea integrală a celor două subcriterii deopotrivă.

De aceea, perspectiva unei clasificări categorial-relaționale integrale nu poate fi conturată fără a realiza în prealabil «o trecere în revistă» a situațiilor-problemă, operând anumite ajustări de principiu, fie în linia tradiției (cod 1), fie pe lângă ea sau în afara ei (cod 2).

¹⁸ Utilizăm aici calificativul *categorial* în accepție coșeriană, cu trimitere la înțelesul *categorial*, existent la toate clasele de cuvinte în afara instrumentelor gramaticale și diferit de cel lexical. Înțelesul categorial este *înțelesul părților de vorbire*, acela de *substantivitate*, *adjectivitate* etc., aferent unor matrice ontologice de tip *obiect*, *însușire*, *proces* etc. Înțelesul categorial reflectă și este modul de structurare morfologică a conținutului lexical, de organizare a acestuia în anumite „categorii verbale”, clase morfologice în care „se toarnă” acest înțeles lexical. Prezintă aici mai mică importanță că unele clase au atât înțeles lexical, cât și înțeles categorial (vezi Coșeriu 1978, *passim*; vezi, pentru o prezentare a acestei clasificări semantice în corespondență cu una morfologică, cu aplicații la română, Nica 1988, p. 44-62).

¹⁹ Din motive lesne de înțeles, raportările noastre din fluxul principal vor avea preponderent în vedere GALR 2005, I, II, lucrare fundamentală, care „filtrează” și reține sintetic ceea ce se consideră relevant (pertinent) din contribuțiile gramaticale de până acum în materie de clasificare și terminologie a acestei funcții sintactice.

²⁰ Știm care și câte sunt părțile de vorbire susceptibile de funcție sintactică autonomă, precum și mijloacele lor de relaționare.

2. Potrivit subcriteriului morfologic (categorial), ar trebui să avem atâtea clase (mari) de atribute câte părți de vorbire cu autonomie lexico-semantică și/sau cu disponibilitate funcțională generală există.

Încălcarea parțială sau totală a principiului enunțat vizează două (trei) categorii de fenomenalizări morfologice ale atributului:

2.1. În marea majoritate a gramaticilor (și manualelor), inclusiv în GALR 2005, II, lipsește un atribut *numeral*²¹, el fiind înglobat, pe baza așa-ziselor „valori (întrebuințări) morfologice”, în alte tipuri de atribute (substantivale, pronominale, adjectivale, adverbiale)²².

Fără a intra în disputa veche și, în parte, neîncheiată privind problematica numeralului, trebuie spus că, dincolo de aspectele teoretice, în cele din urmă, aproape toate gramaticile, indiferent de orientare, acceptă explicit sau deghizat numeralul ca o clasă distinctă de cuvinte, cu tot comportamentul eterogen din punct de vedere morfologic, semantic și sintactic²³.

Dintre trăsăturile care individualizează numeralul ca parte de vorbire (clasă lexico-gramaticală), cel puțin două se cuvin evidențiate:

a. În plan lexico-semantic, numeralul este singura clasă de cuvinte care exprimă numeric (exact) cantitatea ca atare sau ipostaze care trimit nemijlocit la aceasta (ordinea numerică, asocierea numerică, distribuția numerică, multiplicarea numerică, iterația numerică): *doi*, *al doilea*, *câte doi*, *amândoi*, *îndoit*, *de două ori*, *a doua oară*²⁴.

Această trăsătură de clasă și-o păstrează numeralul indiferent de „valoarea morfologică”²⁵. Altfel spus, cuvântul *doi*, de exemplu, nu e mai puțin numeral în ipostaza adjectivală (*Doi băieți se plimbă.*) față de cea pronominală (*Doi dintre băieți se plimbă.*) și substantivală (*Ne oprim la kilometrul doi.*) sau invers²⁶.

²¹ Vezi, totuși, pentru un *atribut numeral*, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172-173; Felecan 2002, p.104-106; Bejan 1995, p. 312; Gruică 1987, *passim*.

²² Se vede astfel cum statutul controversat din punct de vedere morfologic al unei clase de cuvinte, aici al numeralului, se repercutează și asupra încadrării sintactice.

²³ Vezi, în afară de GALR 2005, I, p. 289-323, Găitănanu 1993, Gruică 1987, Pană Dindelegan 2003, p. 75-86.

²⁴ E adevărat că și alte clase de cuvinte pot exprima cantitatea (substantive, pronume, adjective), dar numai numeralul îi dă dimensiunile numerice (exacte).

²⁵ Vezi, în mod special, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172: „*Comportamentul adjectival* al unora [...], *comportamentul substantival* al altora [...] și *comportamentul adverbial* al altora [...] nu trebuie confundate cu valoarea morfologică de adjectiv, de substantiv sau de adverb, nu trebuie să ne conducă la ideea că numerele au trecut deja, prin schimbarea valorii gramaticale, într-o altă clasă lexico-gramaticală”.

²⁶ Din valoarea numită „substantivală” (vs adjectivală), GALR 2005, I, desprinde (după Pană Dindelegan 2003, p. 77-79, cu argumente pertinente), cea de-a patra, valoarea *pronominală* (= de substituit, cu referință procurată anaforic, cataforic sau deictic). În acest fel, valoarea substantivală a numeralului apare cu o sferă substanțial diminuată. Aceasta ar cuprinde numai:

(1) numele numerelor din operațiile aritmetice (*doi plus cinci fac șapte*);

(2) denumirile numerice (pentru uități de măsură, diviziuni administrative sau militare, hotărâri, decrete, note școlare etc.): *ora 14*, *anul 2001*, *foaia 80*, *sectorul 3*, *regimentul 33*, *camera 132*, *nr. 8*, *mașina 313* etc. (vezi GALR 2005, I, p. 301). La Gruică 1987, acestea din urmă, (2), sunt numite „numerele de identificare”.

b. În plan morfologic (flexionar), *numeralul*²⁷, spre deosebire de substantiv (pronume) și adjectiv²⁸, *nu cunoaște* la nivelul sistemului *opозиția gramaticală de număr* (singular/plural): numeralul exprimă numărul, unul exact, prin radicalul lui, dar „nu se schimbă” după număr²⁹. (În mod similar, la nivel de clasă, substantivele cunosc categoria genului cu trei membri (masculin, feminin, neutru), dar nu se schimbă după gen³⁰).

În consecință, dacă numeralul este altceva decât celelalte clase de cuvinte și dacă atributul se clasifică morfologic (categorial), el trebuie acceptat ca atare și când are funcție atributivă, denumind ca atare acest atribut, respectiv *atribut numeral*³¹.

2.1.1. În ceea ce privește valorile (întrebunțările) morfologice ale numeralului, cu acestea se operează ulterior ca element taxonomic în interiorul atributului numeral, conducând la diviziunile aferente și reflectate ca atare în numele atributelor numerale.

În afară de practica impusă prin tradiție de gramaticile românești, cu ajustările aduse de GALR 2005, aceste „întrebunțări morfologice” ale numeralelor nu pot fi nesocotite sau ocolite în taxonomia atributului, pentru că ele condiționează utilizarea anumitor tipuri de relateme subordonatoare, domeniul celui de-al doilea subcriteriu de clasificare a atributului.

Vom avea, prin urmare, patru subtipuri «mari» de atribute numerale: adjectivale, pronominale, substantivale, adverbiale (= *atribut numeral adjectival*, *atribut numeral pronominal*, *atribut numeral substantival*, *atribut numeral adverbial*).

Elementele terminale ale numelor celor patru tipuri de atribute se justifică și se impun atât luate în sine și ca *bază* pentru clasificarea relațională următoare, cât și în opoziție unele cu altele. Astfel:

a. Terminologic, atributul numeral substantival și cel numeral pronominal³² se opun în bloc celui (numeral) adjectival și permit subclasificări în continuare după model substantival (pronominal).

b. Denumirea de „atribut numeral adjectival” nu poate fi redusă la cea de „atribut adjectival”, cum se procedează îndeobște³³, întrucât „dispare” specificul

²⁷ Ies din discuție, firește, substantivele provenite, prin conversiune, din numerale (*doiul*, *un trei* etc.).

²⁸ Existența unor substantive (pronume) și adjective „invariabile”, oricum elemente periferice în cadrul claselor, nu modifică datele problemei.

²⁹ Excepțiile din sfera numeralului ordinal (*primul*, *prima/primii*, *primele* și *întâiul*, *întâia/întâii*, *întâile*), explicabile etimologic, de altfel, rămân ceea ce sunt, adică „excepții” în raport cu restul.

³⁰ Vezi SMLRC 1967, inclusiv pentru problema substantivelor obținute prin derivare motiională.

³¹ Vezi, în acest sens, Gruică 1987 și, parțial, Bejan 1995.

³² Bejan 1995, p. 312, reduce funcția de „atribut numeral” la întrebunțarea substantivală (pronominală), ca și cum numeralul ar fi... numeral numai cu această valoare. La fel se pune problema și de către Felecan 2002, p. 104-106.

³³ Vezi, de ex., Bejan 1995, p. 307-308; Felecan 2002, p. 97-98 (unde se și utilizează denumirea de *adjective numerale*).

părții de vorbire, acela de numeral, nemairespectându-se subcriteriul morfologic. (Numeralul are doar întrebuințare adjectivală (= cuvânt acordat), dar tot numeral rămâne, adică nu trece în clasa adjectivelor propriu-zise.)

Notă. În segmentul terminal al numelui în această fază a clasificării (= „adjectival”) se cuprinde implicit, ca la toate atributele adjectivale, și numele relatemului subordonator (acordul adjectival³⁴).

c. În mod similar se pune problema și la atributul numeral adverbial, exprimat în primul rând prin numeralele numite în același fel („numerale adverbiale”): *venirea lui de două ori, venirea lui a doua oară*³⁵.

2.2. Din alte motive, mai mult sau mai puțin clare, gramaticile, cu unele excepții³⁶, nu vorbesc nici de un *atribut interjecțional*. Or, dacă acceptăm subcriteriul morfologic în clasificarea atributului, iar interjecția este o clasă de cuvinte distinctă de celelalte, cu tot caracterul ei aparte, trebuie să acceptăm și un atribut interjecțional, e adevărat, cu pondere foarte redusă³⁷. În GALR 2005, II, nu apare un astfel de atribut, cu toate că în aceeași lucrare, GALR 2005, I, la funcțiile sintactice ale interjecției apare și atributul, cu numele aferent („atribut interjecțional”³⁸).

În ciuda frecvenței reduse, atributul interjecțional rămâne un membru distinct în paradigma clasificării morfologice.

2.3. O nesocotire parțială a subcriteriului morfologic reprezintă și atributul exprimat prin diverse *locuțiuni* (adjectivale și adverbiale în primul rând, dar și substantivale, verbale etc.).

Aici am reține următoarele:

(1) Deși locuțiunile nu sunt părți de vorbire de sine stătătoare, altele decât cele îndeobște acceptate, gramaticile recunosc, totuși, că locuțiunile se deosebesc de părțile de vorbire corespondente (= așa-numiții „termeni de identificare”³⁹). (Faptul că la fiecare clasă de cuvinte⁴⁰ sunt tratate și locuțiunile acesteia⁴¹

³⁴ Vezi, pentru această situație, *infra*, 4.3.2.

³⁵ Dacă s-ar respecta întocmai specificul lor semantic, ar trebui numite numerale „de repetiție” (iterative).

³⁶ Vezi, de ex., Șerban 1970, p. 148; Constantinescu-Dobridor 1998, p. 176. (*Era un om he-he!; Halal exemplul!*); Felecan 2002, p. 107 (*Halal răspuns.; Am mers pe un drum vai ș-amar!*). În al doilea exemplu, gruparea *vai ș-amar* este considerată „locuțiune interjecțională”.

³⁷ În GALR 2005, I, p. 675, se face mențiunea: „Destul de rar, interjecția se poate afla și în poziția de *atribut*, în contexte în care ea are rolul unui adjectiv cu sens apreciativ”.

³⁸ Vezi GALR 2005, I, p. 675-683. Reținem de aici și câteva exemple: *Avea o față pfii!*, *Are o mașină mamă-mamă!*, *o veste bum-bum*, *o căruță zdronca-zdronca*, *o rochie fâl-fâl, halal justiție* etc.

³⁹ Despre *amintire* spunem că este substantiv, iar despre *aducere-aminte*, locuțiune substantivală; despre *bogat*, adjectiv, iar despre *cu stare*, locuțiune adjectivală etc.

⁴⁰ Mai puțin articolul.

⁴¹ Vezi GALR 2005, I, la sfârșitul fiecărei clase de cuvinte. Mențiunea expresă că atributul se exprimă și prin locuțiunile părților de vorbire, fără a vorbi de un atribut locuțional, apare la Constantinescu-Dobridor 1998, p. 166.

dovedește plasarea lor și între unitățile și conceptele morfologiei, ca obiect de studiu al acesteia sau și al acesteia⁴²).

(2) În ciuda unei „echivalențe” (mai mult sau mai puțin aproximative) lexicale și gramaticale «de ansamblu» cu părțile de vorbire corespondente (comp. *om capabil de...* cu *om în stare de...*), ele prezintă și deosebiri importante față de acestea, dincolo de dimensiunile expresivă și extensivă (cantitativă). Ele vizează *organizarea structurală* (numărul membrilor componenți, statutul lor morfologic manifest sau de origine, sintagmatica relațională internă, una adesea mai puțin clară și mai puțin firească) și, lucrul cel mai important aici, *mijloacele* lor de *subordonare* (= relatele) față de un termen regent extern, mijloace care pot să fie sau să nu fie aceleași cu ale părții de vorbire corespondente (comp. *om vârstnic* [= acord] cu *om în vârstă* [≠ acord]), strâns legate și condiționate de structura lor internă.

Aceste trăsături specifice reclamă o individualizare terminologică în numele atributului pe care îl exprimă prin calificativul „locuțional”⁴³, chiar dacă «se lungește» numele atributului (de ex.: atribut substantival locuțional, atribut adjectival locuțional ș.a.m.d.).

(3) Așa cum vorbim de substantive și locuțiunile acestora, de verbe și locuțiunile acestora etc., indiferent de structura lor (număr de membri, statut morfologic, relații dintre ei), tot așa atributele locuționale, odată acceptate, se reclamă încadrate la *tipurile categoriale aparținătoare ca locuțiuni* și denumite în consecință, respectiv cu numele termenilor de identificare – locuțiune substantivală ⇒ atribut *substantival* locuțional, locuțiune verbală ⇒ atribut *verbal* locuțional, locuțiune adjectivală ⇒ atribut *adjectival* locuțional etc.

În acest fel, fiecare categorie de atribut are câte o subdiviziune reprezentată de realizarea locuțională.

Dacă am proceda invers, respectiv denumind și încadrând atributul locuțional după statutul morfologic al termenilor componenți⁴⁴, în afară de nesocotirea⁴⁵ conceptului de locuțiune, în numeroase situații n-am putea pur și simplu să construim numele atributului. (E vorba de numeroase locuțiuni, de toate tipurile categoriale, cu doi sau mai mulți componenți⁴⁶ eterogeni morfologic: *vorbe în doi peri, oameni tot unul și unul, voinici care mai de care, fete de mai mare dragul, fel de fel de lucruri, glume de prost gust* etc.).

Prin urmare, într-un exemplu ca *om cu dare de mână...*, *cu dare de mână* = atribut adjectival locuțional, nu „atribut substantival prepozițional”, căci «dispare» locuțiunea, și nici simplu „atribut adjectival”, căci *adjectiv* ≠ *locuțiune adjectivală*.

⁴² Spre deosebire de cuvintele compuse, care interesează în primul rând lexicologia și doar în subsidiar gramatica. De altfel, „locuțiunile” intră în clasa mai largă a „frazologismelor” – vezi DSL 1997, s. v. *frazologic,-ă*, obiect de studiu al mai multor discipline lingvistice.

⁴³ Calificativ, după cum se constată, deloc redundant morfologic. Pentru implicațiile și semnificațiile relaționale, vezi *infra*, 4.3.2., 4.5.2.

⁴⁴ Pentru inconsecvențele din GLR 1963, II, vezi Felecan 2002, p. 101, nota 62.

⁴⁵ Dezmembrarea locuțiunii, analiza ei ca și cum n-ar fi locuțiune, ci o îmbinare liberă de cuvinte.

⁴⁶ În afară de prepoziții și conjuncții.

2.4. De o încadrare categorială (morfologică) propriu-zisă sunt lipsite atributele exprimate prin „grupări”⁴⁷ formate dintr-un verb «copulativ» (la formă nepersonală, cel mai adesea infinitiv) + «nume predicativ» (exprimat prin substantiv, pronume, adjectiv etc.): *gândul de a fi vinovat, dorința de a se face profesor, portarul ajuns director, indivizi părănd a fi vulnerabili.*

Constatări imediate:

(1) În relația directă cu regentul se află verbul copulativ, care astfel stă în mod clar pe poziția unui atribut verbal (comp. cu *gândul de a pleca, oameni suferind de plictiseală*).

(2) Întrucât verbele copulative⁴⁸, potrivit celor mai multe gramatici, nu constituie singure o funcție sintactică, ci doar însoțite de un „nume predicativ”, înseamnă că funcția de atribut nu se limitează la «copulativ», adică nu este un atribut verbal propriu-zis⁴⁹, ci cuprinde și «numele predicativ».

Având două (trei) componente, cu statut morfologic diferit, încadrarea categorială (morfologică) a unui asemenea atribut se blochează⁵⁰.

(3) Propuneri denominative există, dar niciuna nu este propriu-zis morfologică, urmând alte criterii⁵¹. Dintre acestea reținem:

a. criteriul structural – *atribut analitic*, în paradigma: simplu – dezvoltat – *analitic* – complex – propozițional – multiplu⁵².

b. criteriul morfosintactic (= parțial morfologic, parțial sintactic) – *atribut nominal*⁵³. Ca specie aparte de atribut, cel puțin terminologic, „atribut nominal” ar fi cel mai apropiat de o poziție (= de un membru) din clasificarea morfologică.

Scurtă argumentare.

b₁. În denumirea uzuală „predicat nominal”, calificativul „nominal” trimite explicit la cel de-al doilea component al grupării, denumit, mai mult sau mai puțin propriu, «nume» (predicativ), iar primul component al grupării, «predicat», trimite la verbul copulativ, adică la indicatorul și generatorul propriu-zis al funcției predicative (prin calitatea de formă verbală personală).

⁴⁷ Care nu sunt nici locuțiuni și nici cuvinte compuse. Constantinescu-Dobridor 1998, p. 167-175, reținând dintre formele nepersonale infinitivul, le numește „construcții nominale infinitivale (precedate de prepoziția *de*)” (în exemple de tipul: *Dorința de a fi sănătos era puternică.; Gândul de a deveni medic nu l-a părăsit nici acum.*).

⁴⁸ Indiferent de numele pe care îl poartă. (Vezi, pentru terminologia «copulativelor», Neamțu 1986, p. 186-189.) În GALR 2005, II, p. 166, 225, 258, se adaugă și cel de „operator copulativ”.

⁴⁹ În ipoteza, de circulație mai restrânsă (cod₂), potrivit căreia orice formă verbală personală, excluzând auxiliarele (morfologice), constituie un predicat și deci nu există verbe «copulative», în asemenea grupări, atribut (= atribut verbal) este numai verbul. Vezi, pentru întreaga problematică, Neamțu 1986, *passim*.

⁵⁰ Formațiuni (binare) de tipul atribut verbal-substantival, atribut verbal-adjectival, atribut verbal-pronominal ș.a., prin termenul comun («verbal»), nu-și găsesc locul într-o clasificare morfologică. Fără o argumentație propriu-zisă, acest tip de atribut este încadrat de Constantinescu-Dobridor 1998, p. 175, la *atributul verbal* din categoria atributelor *simple* din punctul de vedere al structurii.

⁵¹ De care nu ne ocupăm aici și, se înțelege, nici de clasificările rezultate.

⁵² Vezi Irimia 2000, p. 471 și urm.

⁵³ Vezi Neamțu 1999, p. 482-484.

În cazul în care copulativul este la o formă nepersonală, el nu mai este indicator și generator al funcției predicative, ci al alteia, în speță, aici, al celei atributive, asemenea oricărui verb.

b₂. Înlocuind în denumirea „predicat nominal” primul termen cu numele noii funcții, atribut, obținem *atribut nominal*⁵⁴.

Precizare. Așa cum prin „predicat nominal” nu înțelegem că predicatul se exprimă numai prin „nume”, nici prin „atribut nominal” nu vom înțelege că acesta se exprimă (numai) prin „nume”, deopotrivă fiind vorba de o structură binară.

b₃. Depășindu-și sensul etimologic (nume = cuvântul care dă nume = substantiv), aici *nume* (> nominal) semnifică, la fel ca în *nume predicativ* (din predicatul nominal), tot ce nu este «verb copulativ» (substantiv, pronume, adjectiv, adverb, verb la formă nepersonală, numeral), dar pe care îl presupune cu necesitate.

În acest fel înțeles (= cu această lărgire de sferă), „nominal” (din „predicat nominal” și „atribut nominal”) nu mai este un concept strict morfologic, ci unul identificat mai degrabă sintactic. De aceea spunem că nu e vorba în identificarea și denumirea acestui tip de atribut de un criteriu morfologic, ci de unul mixt, morfosintactic⁵⁵.

2.4.1. În cazul în care atributul nominal (în accepția mai sus dată) este lipsit de al doilea component („nume predicativ”), locul acestuia fiind luat de o subordonată predicativă, poate fi numit *atribut nominal incomplet*, după modelul de la predicat („predicat nominal incomplet”): *dorința de a ajunge ce și-a dorit, intenția de a părea ce nu este*.

2.5. Coroborând toate cele de mai sus, obținem următoarele tipuri categoriale de atribute⁵⁶:

- (1) *substantival* (substantival locuțional);
- (2) *pronominal*⁵⁷;
- (3) *adjectival* (adjectival locuțional);
- (4) *numeral* (numeral adjectival, numeral substantival, numeral pronominal, numeral adverbial⁵⁸);

⁵⁴ Termenul apare și la Dimitriu 2002, p. 1348, dar cu altă accepție.

⁵⁵ Dacă formele verbale nepersonale, în cele mai multe situații, sunt tratate funcțional în termenii *contragerilor*, mai exact ca nuclee predicative (= propredicate) ale propozițiilor contrase, «problematică» acestui tip de atribut, ca de altfel a atributului verbal în ansamblu, se schimbă radical, el fiind de fapt „propredicat nominal” al unei contrageri (gerunziale, infinitivale etc.) atributive și plasat interpropozițional (frastic). Vezi, pentru întreaga problematică a contragerilor (nivel sintactic, definiții, delimitări, clasificări, funcții), Drașoveanu 1997, p. 244-276.

⁵⁶ Pentru exemple, vezi *infra*, 5.

⁵⁷ Locuțiunile „pronominale” au pondere și frecvență neglijabile și sunt neunitar tratate în gramatică. Gruparea *nu știu cui* (din *Asta e părerea nu știu cui.*), dată de Constantinescu-Dobridor 1998, p. 166, la locuțiuni pronominale cu funcție de atribut, permite și o altă interpretare sintactică, respectiv ca subordonată atributivă cu un relativ în postpoziție, realizând o legătură sintactică inversă, de la stânga la dreapta. Vezi, pentru relații de acest tip, Drașoveanu 1969a, *passim*.

⁵⁸ Formații de tipul *de două ori*, *a doua oară* le considerăm numerale (adverbiale), nu locuțiuni numerale. De aceea nu ne apare și un atribut numeral... locuțional.

- (5) *verbal* (verbal locuțional);
- (6) *adverbial* (adverbial locuțional);
- (7) *interjecțional*⁵⁹.

Notă. Atributul *nominal* (nominal incomplet) este un tip aparte de atribut, identificat morfosintactic.

3. În privința celui de-al doilea subcriteriu, cel (pe care l-am numit) *relațional*, având la bază tipurile de relateme prin care atributele se subordonează termenilor regenți, la modul general reținem următoarele:

(1) O clasificare relațională propriu-zisă, reflectată «în mare» și terminologic, se realizează doar la două tipuri categoriale de atribute – substantivale și pronominale – și, de aici, și numele cu *trei termeni*: atribut substantival *genitival*, atribut substantival *în dativ*, atribut substantival *prepozițional* etc.

Chiar la aceste tipuri de atribute, clasificarea relațională este însă departe de a fi explicită, completă și consecventă, rămânând situații neacoperite și utilizându-se încadrări oscilante, denumiri aproximative, nesupuse rigorii exactității, neunitare și nestandardizate, cu dublete nejustificate chiar în cadrul aceluiași tip relațional⁶⁰.

(2) Celelalte atribute (adjectivale, verbale etc.) nu mai beneficiază propriu-zis de o clasificare relațională și, de aici, lipsa unor subspecii individualizate relațional și a numelor cu trei termeni.

La aceste atribute nu avem, de fapt, clasificări formale, ci doar *descrieri*, fenomenalizări pe subdiviziuni ale părților de vorbire prin care se exprimă⁶¹ sau ale unor categorii gramaticale (de exemplu, la verb, după categoria modului: infinitiv, gerunziu, supin).

Motivația, se poate presupune, constă fie (a) în faptul că relatemele este *unul singur*, mereu același, posibilitatea de selecție fiind zero, fie (b) în acela că relatemele *nu este* (considerat) *relevant* pentru conținutul gramatical al funcției atributive.

Fără a nega în totalitate baza motivației, consecvența și integritatea subcriteriului relațional ne obligă să ducem până la capăt clasificarea, adică s-o extindem

⁵⁹ Locuțiunile „interjecționale” au pondere și frecvență neglijabile. (De altfel, distincția *interjecție compusă/locuțiune interjecțională* este problematică.)

⁶⁰ În GALR 2005, II, atributul substantival, de exemplu, are următoarele subdiviziuni: (1) atribut substantival *genitival*; (2) atribut substantival *prepozițional*; (3) atribut substantival *în nominativ*; (4) atribut substantival *în dativ*; (5) atribut substantival *în acuzativ neprepozițional*; (6) atribut substantival *nemarcant cazual* (vezi p. 599-601; subl. noastre – G.G.N.). La atributul pronominal apar: (1) atribut pronominal *în genitiv*; (2) atribut pronominal *în dativ*; (3) atribut pronominal *prepozițional* (vezi p. 602-603). Tot aici, p. 603, apare o formulare mai puțin obișnuită: „atribut pronominal în acuzativ cu prepoziție” (Este un atribut realizat *cazual* sau *prepozițional*?) Deși argumentează convingător existența unui atribut numeral ca specie distinctă de celelalte atribute, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 172-173, nu operează în cadrul acestuia o clasificare relațională. Apare în schimb, într-o variantă aproximativă, la Felecan 2002, p. 104-106.

⁶¹ De exemplu, la atributul adjectival: adjectiv calificativ, adjectiv pronominal, adjectiv participial etc.

și la aceste atribute, chiar dacă pe alocuri vom obține formații terminologice mai lungi și asimetrice.

4. În vederea clasificării relaționale ce urmează se cuvin formulate *explicit* câteva dintre *premisele* ce-i stau la bază și în același timp îi justifică rostul, atât ca extindere la tipurile de atribute neclasificate (dar clasificabile) relațional, cât și ca detalieri, ajustări, reformulări (cu intenții de uniformizare) și completări la atributele care, în linii mari, sunt deja clasificate relațional.

4.1. Orice atribut, indiferent de realizarea lui morfologică, are un mijloc de subordonare, un *relatem*, unul implicat direct și total în realizarea funcției, *relatem* al cărui nume trebuie reprezentat explicit în numele atributului (ca ultim termen), exceptând situația în care acesta este conținut univoc în numele părții de vorbire (de exemplu, acordul – realizat flectival – la adjectiv).

4.2. Realizarea unui atribut printr-un *relatem* sau altul, de exemplu, prin caz sau prepoziție, are consecințe într-un fel sau altul asupra conținutului gramatical și, prin urmare, clasificarea nu are ca opozanți variante opționale, diferite doar la nivelul expresiei (comp. *campaniile lui Napoleon* cu *campaniile împotriva lui Napoleon*: posesie (în sens larg)/adversitate)⁶².

4.3. În inventarul *relatemelor* tipice în subordonare⁶³, inclusiv pentru atribut, reținem⁶⁴:

4.3.1. Cazul₁ = cazul propriu-zis, neînsoțit și neimpus de prepoziție, prin care se epuizează flexiunea cazuală (substantivală, pronominală, numerală)⁶⁵. Expresia categoriei o constituie flectivele cazuale (= desinențe pozitive/negative, articole⁶⁶), în care includem și afixele cazuale proclitice⁶⁷. Deopotrivă, enclitice și proclitice, ele individualizează grupa atributelor realizate cazual.

În numele atributelor astfel construite va apărea, ca element terminal, numele cazului₁ printr-un derivat obligatoriu și exclusiv în *-al*: atribut (*substantival*) *nominativ*, atribut (...) *genitival*, atribut (...) *acuzativ*, atribut (...) *vocativ*⁶⁸. Se înțelege astfel că o realizare cazuală identică la atributele substantivale și pronominale

⁶² Cele două atribute, unul realizat cazual (= genitiv₁), celălalt prepozițional, aparțin la două tipuri relaționale diferite, asociate cu semnificații gramaticale diferite.

⁶³ La nivel intrapropozițional.

⁶⁴ Ordinea în care sunt date este aleatorie.

⁶⁵ Cazul₁ este cazul cu funcționalitate maximă, relațional prin excelență. Vezi, pentru ierarhizarea cazurilor (caz₁, caz₂, caz₃), Drașoveanu 1997, p. 94-101.

⁶⁶ Fapt îndeobște cunoscut, în română, articolul (hotărât/nehotărât), în afară de valorile determinative, este și principalul morfem cazual.

⁶⁷ Acestea ilustrează flexiunea cazuală analitică (vezi *infra*, 4.3.1.1.).

⁶⁸ Formulările cu prepoziția *în*, uneori ca dublete ale celor în *-al* (atribut substantival în genitiv, atribut pronominal în dativ etc.) nu-și găsesc rostul, întrucât nu dau socoteală de rangul relațional-funcțional al cazului. Din aceleași motive, lungirea numelui cu segmentul „fără prepoziție” sau „neprepozițional” (atribut substantival genitival *neprepozițional*, atribut pronominal în dativ fără prepoziție etc.) este redundantă și nejustificată.

reclamă aceeași denumire (atribut substantival genitival și atribut pronominal genitival, nu atribut pronominal în genitiv etc.)⁶⁹.

4.3.1.1. Asimilabile acestui tip de atribut sunt și cele realizate prin forme cazuale (substantivale, pronominale, numerale) realizate cu afixul proclitic *a*, ilustrând ceea ce se numește „flexiune nominală analitică” (genitiv analitic, dativ analitic): *mama a trei copii, păreri a o mulțime de participanți; mamă a trei copii, domn a toată suflarea românească*⁷⁰.

Interpretarea acestui *a* ca afix cazual proclitic⁷¹, nu prepoziție propriu-zisă, în ciuda statutului etimologic, se susține suficient și numai prin analogie cu afixe proclitice mobile din flexiunea verbală analitică. Se impune de aceea fixarea la denumirile de „genitiv (dativ posesiv) analitic”, evitând formularea curentă, dar mai puțin proprie și exactă, de „construcții echivalente cu genitivul (dativul)”.

Denumind atributele realizate cu *a* proclitic *genitivale* (*dativale*), respectăm întocmai atât subcriteriul morfologic, cât și pe cel relațional⁷².

OBSERVAȚIE. Ca la orice caz analitic și indiferent de conținutul gramatical realizat (genitiv, dativ, acuzativ), componenta (lexematică) de *bază* (substantiv, pronume, numeral) are formă invariabilă, mereu aceeași, formă căreia, prin tradiție și în lipsa unei alte denumiri, îi spunem „acuzativ”⁷³, deși, luată în sine, nu are aici conținutul gramatical al unui caz anume, deci nici pe cel al acuzativului.

Preferăm această denumire (= acuzativ) în locul uneia de tipul „formă de bază”, teoretic justificată de altfel⁷⁴, pentru a motiva, cel puțin didactic, cazul determinanților acordați cu un substantival în genitiv analitic: *propunerile a patru deputați, performanțele a numeroși concurenți, patronul a câteva firme prospere*. În acest sens:

a. Clasa adjectivului nu cunoaște flexiune cazuală analitică, prin urmare nu putem vorbi aici de un genitiv₂ analitic.

b. Adjectivul se acordă cu forma substantivală invariabilă din structura genitivului analitic, formă care, ca subunitate, firește că nu este în genitiv și, ca atare, nici adjectivalul nu poate fi în genitiv₂ sintetic (prin acord).

⁶⁹ În GALR 2005, II, la atributele realizate cazual întâlnim o singură formație *-al*: atribut substantival genitival (vezi p. 599). Atributul pronominal realizat cazual identic este nu „genitival”, ci „în genitiv”, vezi p. 602. Pentru utilizarea în paralel a formațiilor în *-al* și cu prepoziția *în*, vezi Dimitriu 2002, p. 1348.

⁷⁰ Vezi, pentru alte exemple, inclusiv încadrarea la atribute genitivale (dativale), Pană Dindelegan 1994, p.38.

⁷¹ Alături de *pe* de la acuzativul complementului direct și, eventual, *lui* proclitic (*mama lui Ion*).

⁷² Flexiunea analitică și cea sintetică aparțin deopotrivă nivelului morfologic, iar în ipostază relațională nu sunt mai prejos flexivele cazuale de tip „afix enclitic” (desinențe, articole) față de cele proclitice sau invers.

⁷³ Așa cum, de exemplu, infinitivului ca subunitate din structura indicativului viitor (*voi citi*) îi spunem tot „infinitiv”, deși nu are nimic de a face ca înțeles modal-temporal cu infinitivul (prezent) ca unitate, ca „mod (verbal) nepersonal” (*nu pot citi, n-am ce citi*). Cele două forme sunt doar omonime. Vezi, în acest sens, LRC 1985, p. 172.

⁷⁴ Vezi, pentru denumire și comentariu, Găitănuș 1993, p. 146.

c. Dacă forma substantivală din structura genitivului analitic n-o încadrăm la acuzativ⁷⁵, mai exact la niciun caz (= formă de bază), nu se poate stabli nici cazul adjectivului. O formulare de genul «adjectiv(al) acordat, cu formă cazuală de bază» nu este o rezolvare.

În concluzie, adjectiv(al)ul pe lângă un genitiv (dativ posesiv) analitic este în acuzativ (acuzativ₂).

Notă. În cazul în care poate fi asimilat și *la* din „construcțiile echivalente cu dativul” unui afix proclitic de dativ analitic «atributiv» (= neposesiv), atunci obținem încă o subspecie de dativ analitic: *înmânarea de premii la trei dintre...* (În sprijinul acestei interpretări ar veni funcționalitatea identică a unui dativ sintetic cu unul analitic (*la* +...) în perimetrul complementului indirect, din care și provin respectivele atribute: *te spun tuturor* – *te spun la toți*.)

4.3.2. Cazul₂⁷⁶ = cazul „acordat”, prin care se epuizează *acordul* adjectival⁷⁷. Expresia acordului o constituie desinențele adjectivale. Acordul caracterizează și individualizează categoria *adjectivalului* (toate felurile de adjective, indiferent de înțeles și proveniență).

Aici reținem:

(1) Conținutul gramatical al acordului adjectival rămâne mereu același, indiferent de forma cazuală impusă (nominativ₂, genitiv₂, dativ₂, acuzativ₂, vocativ₂). De aceea, reprezentarea în numele atributului a numelui cazului, ca ultim termen (atribut adjectival nominativ, atribut adjectival genitiv etc.), n-ar avea nicio justificare gramaticală.

(2) Întrucât, într-un fel sau altul, orice adjectiv are forma impusă prin acord cu un substantival, putem accepta că numele mijlocului de subordonare (= acordul) este univoc dedus din numele părții de vorbire (= adjectiv)⁷⁸ și ca atare nu are nevoie de reprezentare separată și explicită în numele atributului. De aici rezultă numele cu *doi termeni* (= atribut adjectival), nu cu *trei* (= atribut adjectival „acordat”).

4.3.3. Prepoziția, relatem de tip conectiv, prin care se epuizează *joncțiunea* la nivel *intrapropozițional* în toate cele trei ipostaze condiționate, în principiu, de natura morfologică a lexemului ce-i urmează (cu funcția de atribut):

(1) Cu regim cazual actualizat (satisfăcut) – prepoziție urmată de forma cazuală pe care o impune (= așa-numitul caz₃ sau caz prepozițional), situație în care relatem este doar prepoziția, forma cazuală fiind nerelațională: *plecarea la mare*

⁷⁵ În realitate nu este nicio contradicție între „genitivul analitic” (ca ansamblu) și „acuzativul” din structura acestuia sau, în orice caz, nu este mai mare decât cea dintre „indicativ viitor I” (ca ansamblu) și „infinitiv prezent” din structura acestuia. O altă încadrare, respectiv nominativ (în loc de acuzativ), ar fi mai puțin firească: afixul proclitic *a*, deși nu este o prepoziție propriu-zisă, ocupă totuși poziția unei prepoziții cu acuzativul.

⁷⁶ În solidaritate cu celelalte categorii nominale secunde (genul₂, numărul₂).

⁷⁷ În cadrul a ceea ce se numește „flexiune cazuală nominală” facem deci distincție între flexiunea propriu-zisă (cazurile₁) și acord (cazurile₂).

⁷⁸ Pentru situațiile *atipice*, vezi *infra*, 4.4.1., 4.4.2.

(acuzativ₃), *lupta împotriva corupției* (genitiv₃), *o reușită grație muncii perseverente* (dativ₃). Atributele astfel realizate vor fi toate prepoziționale⁷⁹, menționarea cazului în numele atributului fiind superfluă.

OBSERVAȚIE. Opoziția genitiv₁ (relațional)/genitiv₃ (nerelațional) în sfera realizărilor sintetice are corespondent și la nivelul realizărilor *analitice* (cu afixul proclitic *a*).

Deosebim, astfel, două ipostaze ale flectivului *a* din punct de vedere relațional:

a. *Relațional*, corespunzând valoric unui genitiv₁ sintetic, generând un atribut realizat cazual (genitival): *prietenul a mulți dintre ei, stăpânul a toate câte există, copiii a patru dintre invitați*⁸⁰.

b. *Nerelațional*, corespunzând valoric unui genitiv₃ sintetic (prepozițional), sarcina relațională revenindu-i exclusiv prepoziției: *argumentele împotriva a tot ce-ai spus tu, decizia contra a doi dintre ei, tăierea plopilor de-a lungul a patru șosele județene*. Atributul astfel realizat este unul prepozițional⁸¹.

(2) Cu regim cazual neactualizat (nesatisfăcut) – prepoziție urmată de o formă cazuală neimpusă de prepoziție (caz₁ sau caz₂), ci realizată altfel: *oamenii din juru-i* (dativ₁ cu prepoziție), *copacul din fața ta* (acuzativ₂ cu prepoziție)⁸².

(3) Cu regim cazual blocat – prepoziție urmată de o formă necazuală (verbală sau adverbială): *dorința de a învinge, camera de sus, rufe de spălat, mersul în peșit*⁸³.

Indiferent de ipostază, prepoziția este întotdeauna relațională și, ca atare, atributul generat va fi unul prepozițional.

4.3.4. Aderența – expresia zero a relatemului subordonator (= simpla alăturare).

Aderența la nivel intrapropozițional este direct opozabilă joncțiunii prepoziționale. Deși rar întâlnită la atribut, ea privește în primul rând realizările adverbiale⁸⁴ (*mersul înaintea al societății*) și unele realizări locuționale (*om în stare de crimă*)⁸⁵.

Nota 1. *Topica* nu este relatem propriu-zis, ci doar un auxiliar directiv (orientativ) în selecția unui anumit termen regent.

Nota 2. Calitatea relațională a unor flective modale (modal-nepersonale) și oportunitatea reprezentării lor în numele atributului necesită o discuție separată⁸⁶.

⁷⁹ De aceea, rezervele față de calificativul «prepozițional», fără menționarea numelui cazului din denumirea atributului, sunt nejustificate (vezi Constantinescu-Dobridor 1998, p. 168). În subsidiar notăm că atributele cu prepoziție sunt toate... *prepoziționale*, nu numai cele cu forma cazuală impusă de prepozițiile cu regim acuzativ.

⁸⁰ În clasificarea finală, de tip cod 1, este reținută această interpretare.

⁸¹ Vezi Pană Dindelegan 2003, p. 14, unde se dă și un dativ₃ analitic: *grație a șapte profesori*.

⁸² Vezi, pentru problematica acestor grupări, *infra*, 4.4.2, 4.4.3.

⁸³ Același regim cazual blocat îl are și „postpoziția” *de*, realizând o relație «inversă», de la stânga la dreapta: *Astfel de oameni sunt mai rari*. (*astfel de* = adverb cu postpoziție; *oameni* = nominativ₁). Vezi, pentru conceptul de postpoziție, Drașoveanu 1997, p. 25-29.

⁸⁴ Pentru relevanța/nerelevanța (utilitatea/inutilitatea) reprezentării calificativului „aderent” în numele atributelor astfel realizate, vezi *infra*, 4.5.2.1. – 4.5.2.2., 4.5.3.

⁸⁵ Vezi, pentru relatele locuțiunilor, inclusiv aderența, *infra*, 4.5.1. – 4.5.2.

⁸⁶ Vezi *infra*, 4.6.1., 4.6.2.

4.4. Mijloacele de subordonare ale atributului, ca de altfel ale oricărei funcții, sunt în raport de exclusivitate: un atribut dat se subordonează printr-un singur relatem din cele enumerate (sau prin caz (caz₁), sau prin prepoziție; sau prin acord, sau prin prepoziție; sau prin prepoziție, sau prin aderență etc.), nu și prin unul, și prin altul.

Unicitatea mijlocului de subordonare este una firească și înseamnă de fapt monosubordonarea atributului, adică un singur relatem subordonator față de un singur termen regent (simplu sau multiplu), relatem al cărui nume, dacă nu este cuprins în numele părții de vorbire, trebuie să apară în denumirea atributului. (Se înțelege că atributul, fiind termen subordonat, trebuie să aibă un mijloc de subordonare, indiferent de realizarea pozitivă sau negativă în expresie.)

De la acest principiu al unicității și exclusivității mijloacelor de subordonare avem câteva abateri (excepții), în cele din urmă aparente, care pot pune în dificultate încadrarea relațională a atributului, datorate toate imixtiunii relaționale a prepoziției (domeniul joncțiunii) în sfera cazului₁ (domeniul flexiunii) și a cazului₂ (domeniul acordului). Din această cauză, strict material, ne apar simultan două mijloace de subordonare, diferite și incompatibile pentru unul și același termen (prepoziție și caz₁, prepoziție și caz₂ (acord)).

Problemele (de principiu) care se ridică aici sunt cel puțin trei:

a. Sunt ambele mijloace de subordonare active sau numai unul dintre ele, și care anume?

b. Dacă sunt active ambele, cum plasează ele lexemul ca termen în structură: dublu subordonat față de doi regenți diferiți sau de două ori față de același regent și – de aici – cu două funcții sau cu una singură?

c. În denumirea funcției, dacă e una singură, vor apărea numele ambelor mijloace de subordonare, într-o ordine fixă sau aleatorie, ori numai numele unuia, și al căruia anume?

Răspunsul, oricare ar fi el, nu poate fi dat global pentru toate situațiile, în ciuda unor note comune, întrucât apariția «neșteptată» a prepoziției se explică în mod diferit.

În același timp, pentru fiecare dintre aceste situații-problemă se pot formula câte două «soluții» și încadrări terminologice, una de tradiție (cu ajustările de rigoare)⁸⁷ și alta total diferită (de aici: cod 1 și cod 2).

Deosebim în acest perimetru (= al «abaterilor») trei categorii de structuri:

4.4.1. Adjectiv calificativ cu prepoziție: *plecarea ei de mică în străinătate, vopsirea mesei din albă în galbenă*⁸⁸.

⁸⁷ Utilizabilă didactic și de aceea reținută în clasificarea finală.

⁸⁸ Structurile de acest tip sunt rezultatul nominalizării verbului: *a plecat de mică* ⇒ *plecarea ei de mică*. În mod firesc, prin schimbarea statutului morfologic al regentului (verb ⇒ substantiv) s-a schimbat și natura funcțională a determinantului (circumstanțial (complement) ⇒ atribut).

Constatări:

a. Prepoziția (*de, din*) este un element relațional activ, implicat nemijlocit și obligatoriu în generarea funcției (aici) de tip atributiv. Ea marchează subordonarea adjectivului la substantivul de origine verbală: *plecarea* ← *de mică, vopsirea...* ← *din albă (vopsirea... ← în galbenă)*.

Prepoziția este un element structural necesar și obligatoriu: suprimarea ei produce fie o modificare a enunțului, conferindu-i adjectivului o altă funcție⁸⁹, fie dezorganizarea acestuia.

În consecință, atributul adjectival este, relațional, de tip prepozițional.

b. Adjectivul, prin definiție, este un cuvânt acordat (în gen, număr și caz) cu un substantiv, acord care se constituie sau ar trebui să se constituie ca mijloc al său de subordonare, un al doilea.

Or, în cazul de față:

b₁. Este evident că, formal și semantic, adjectivul nu trimite la termenul regent impus de prepoziție: *plecarea ei de mică*, dar și *plecările ei de mică* (nu și: **plecările ei de mici*), *plecatul ei de mică* (nu și: **plecatul ei de mic*), ci la un alt cuvânt (*ei* pentru *de mică*, respectiv *mesei* pentru *din albă în galbenă*).

b₂. Cu acest cuvânt, care nu-i este regent, de un acord s-ar putea vorbi doar în gen și număr, nu și în caz (*ei* = genitiv, dar *de mică* ≠ genitiv; *mesei* = genitiv, dar *din albă în galbenă* ≠ genitiv).

Faptul că aici forma cazuală nu poate fi convertită într-una genitivală, ca să o taxăm drept variantă cazuală opțională, pune sub semnul întrebării și acordul în gen și număr (cu *ei*, respectiv *mesei*, unități prezente în text).

b₃. Restabilirea unui acord „total” (= în gen, număr și *caz*) reclamă un termen în altă ipostază cazuală, una de acuzativ prepozițional (cu *de, din*), care este absentă din structură, dar care poate fi presupusă și identificată, contextual circumscrișă semantic în istoria de generare a acestor sintagme: *plecarea ei de [fată, copilă...] mică... → plecarea ei de mică...*

În acest caz se justifică:

- *prepoziția* (cu adjectivul) ca «rest» de la substantivul suprimat și forma cazuală a adjectivului, preluată prin acord de la substantivul suprimat (acuzativ₂);
- acordul – nerelațional și negenerator de funcție, ca urmare a suprimării (și nesubînțelgerii) substantivului inițial.

Soluții:

Cod 1. Subordonarea este una singură, realizată prin *prepoziție*, și față de un singur termen regent. Acordul rămâne doar un indicator de caz₂ (acuzativ), semn al calității categoriale *adjectivale*.

Atributul astfel realizat, unul atipic, îl numim adjectival prepozițional⁹⁰.

Cod 2. Prin suprimarea substantivului (și menținerea prepoziției), adjectivul îi preia acestuia și statutul morfologic⁹¹, adică devine substantiv, unul obținut prin

⁸⁹ Comp. cu *plecare ei mică...* (vezi, similar: *a plecat mică... – a plecat de mică*).

⁹⁰ În clasificarea finală, de tip cod 1, este reținută această interpretare.

⁹¹ Vezi, similar: *Oamenii sunt de două feluri, buni și răi*.

conversiune nemarcată (= fără convertorul substantival (prin excelență) de tip articol)⁹².

În această variantă de interpretare, ca realizare morfologică și relațională, atributul (din structura dată) nu mai ridică nicio «problemă» (= nu comportă nicio «abatere»), adică este un atribut substantival prepozițional⁹³.

4.4.2. Adjectiv pronominal posesiv⁹⁴ cu prepoziție: *deciziile împotriva mea, oamenii din jurul său, copacul dinaintea ta*.

(1) Întocmai ca la **4.4.1.**, în aparență atributul are două relateme – prepoziția (*împotriva, înaintea...*) și acordul (acuzativ₂).

(2) Organizarea relațională și complicațiile în interpretare sunt însă diferite:

a. Forma de acuzativ a adjectivului pronominal posesiv nu se justifică prin acord nici cu termenul considerat regent al atributului (*deciziile – mea, oamenii – său, copacul – ta*) și nici cu un eventual substantival suprimat, dar cu menținerea prepoziției, ci prin acord cu prepoziția însăși (*împotriva mea*, nu și **împotriva meu; în jurul său*, nu și **în jurul sa* etc.), construcția fiind «saturată».

b. Structurile de acest tip ne aduc în față un fapt gramatical aproape paradoxal: o prepoziție, relateme de tip conectiv prin excelență, cu sens gramatical (relațional), nu lexical, este, în același timp, în mod manifest și explicit, «termenul» cu care se face acordul adjectivului, acord în baza căruia prepoziția ar trebui să-i devină și... regent.

c. Explicația (motivația) care se dă, de regulă, acestui acord atât de bizar în aparență este că prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) în discuție au forma articulată enclitic, asemenea substantivelor (comp. *contra mea* cu *decizia mea*, în *jurul meu* cu *acordul meu*), și, în baza acestei analogii sau asemănări formale, ele «contează» pentru posesive ca... substantive, partenerii firești de acord.

Această asimilare formală este facilitată și de faptul că majoritatea prepozițiilor (locuțiunilor prepoziționale) de acest tip (= cu genitivul) au în componența lor substantive sau cuvinte substantivate (adjective, adverbe) însoțite de prepoziții cu regim acuzativ (ca secvențe proclitice distincte sau aglutinate) – *în fața, de-a lungul, împrejurul* etc. Cu aceste unități în ipostază de substantive în acuzativ₃ se face acordul posesivelor.

d. Acuzativul acestor posesive este unul absolut firesc, adică rezultat prin acord (= acuzativ₂), nu impus de prepoziții ca... prepoziții, care, aici, și-ar fi schimbat regimul cazual. Prin urmare, în situația de față, nu putem vorbi despre o

⁹² Se înțelege că situația ar fi aceeași și în structurile cu verb (*Te știu de mică*).

⁹³ Vezi, pentru o analiză detaliată a grupării „prepoziție + «adjectiv»”, inclusiv această interpretare, Neamțu 2004, p. 141-148.

⁹⁴ Faptul că posesivul este din punct de vedere strict formal *adjectiv*, nu exclusiv pronume, în acuzativ₂ (= acordat), nu în genitiv prepozițional, s-a demonstrat convingător de mult timp, de multe ori și de către mulți, încât nu mai reluăm aici argumentele. Vezi, pentru o variantă didactică, Neamțu 1999, p. 154-160.

prepoziție *contra*, de exemplu, care, ca prepoziție, ar putea impune acuzativul, prin schimbarea regimului genitival în favoarea celui acuzativ.

4.4.2.1. Soluții:

Cod 1. Acceptând aici unitățile *contra*, *împotriva*, *în jurul* etc. ca prepoziții ce funcționează formal în ipostază substantivală, *acordul* adjectivelor pronominale posesive se consumă total în interiorul grupării „prepoziție + adjectiv pronominal posesiv”. Ca atare, acest acord n-are cum să se constituie (încă o dată) în mijloc de subordonare a posesivului sau a grupării în întregime față de un substantival. Singurul element relațional activ prin care posesivul se dovedește atribut fiind prepoziția, îl numim, în consecință, *prepozițional* (atribut adjectival *prepozițional*)⁹⁵.

Cod 2. *Utilitatea și necesitatea* elaborării unei alte soluții, ca o *alternativă*, pleacă de la constatarea că interpretarea mai sus dată (în cod 1), de uz didactic, nu este, de fapt, o *rezolvare*, ci, mai de grabă, o *explicație* a generării structurii, necesară pentru a justifica statutul adjectival al posesivelor și cazul acuzativ al acestora.

Problema de fond, «excepția», rămâne tot nerezolvată, deoarece afirmă *ipoteza substantivală a prepoziției*. Or, o asemenea soluționare, dincolo de echivoc, este și «periculoasă» ca procedeu *sui-generis* de analiză, acordând simultan uneia și aceleiași unități două statute morfologice și relaționale, nu numai diferite, ci și incompatibile:

a. Pe de-o parte, le considerăm prepoziții ca atare, adică mijloace de subordonare a adjectivelor pronominale posesive față de un substantiv regent. În această calitate, ele, ca toate prepozițiile, sunt sau trebuie să fie exterioare lexemului (posesivului), dar incluse în funcția pe care o generează și al cărei semn sunt. Din punct de vedere relațional, statutul unei asemenea prepoziții ar trebui să fie identic cu al oricărei alteia (comp. *campania* (A) *împotriva* ta (B) cu *despărțirea* (A) *de* tine (B), adică A←B). Se înțelege că nu se pune problema ca aceste prepoziții să fie ele înseși termeni în relație.

b. Pe de altă parte, în «ipostaza» de substantive, ele sunt unități excluse dintre elementele de relație, dar sunt, prin excelență, ocupante ale poziției de termeni în relație în cadrul unei sintagme subordonative, atât ca regenți (pentru adjectivul pronominal posesiv care se acordă cu ele), cât și ca termeni subordonați (unui alt termen). În acest fel, structurile *copacul* (A) *din* curtea (B) *mea* (C) și *copacul* (A) *din* fața (B) *mea* (C) ar trebui analizate identic: A←B←C.

Logic vorbind, este imposibil însă ca, la același nivel (= intrapropozițional), în același context și față de același lexem (= posesivul), una și aceeași unitate (ca expresie și conținut) să fie simultan în două feluri: și prepoziție (= relatem, conectiv), și substantiv (= termen)⁹⁶.

⁹⁵ Reținem această denumire conform tradiției, deși numele complet (morfologic și relațional) ar fi *atribut adjectival pronominal prepozițional*. Motivație: dintre toate adjectivul pronominal posesiv sunt singurele care sunt în egală măsură *pronume* (în conținut – substitut al numelui posesorului) și *adjective* (în formă – prin acord). De aceea utilizăm constant denumirea de *adjective pronominale posesive*, nu pe cea de *adjective posesive*.

⁹⁶ Situația relativelor (pronume, adverbe etc.) este total diferită: ele sunt relateme la nivel interpropozițional și termeni la nivel intrapropozițional.

c. Consecința este imediată: una dintre cele două «calități» este discutabilă – ori cea prepozițională (= de relatem), ori cea substantivală (= de termen).

Cum acordul adjectivului pronominal posesiv este un fapt obiectiv de limbă, acesta nu se supune discuției și, odată cu acesta, nici calitatea substantivală a partenerului de acord. Rămâne, prin urmare, discutabilă calitatea prepozițională (cea de relatem).

d. Prin cele de mai sus s-ar justifica o reconsiderare a statutului morfologic al așa-numitelor prepoziții (locuțiuni prepoziționale) cu genitivul (*contra*, *împotriva*, *în fața*, *în jurul*, *în ciuda* etc.).

Ele ar putea constitui o grupă specială de substantive, numite, de exemplu, semiindependente, individualizate semantic și distribuțional-sintagmatic (= utilizate exclusiv la singular, în acuzativ₃, în principiu articulate enclitic).

În această ipoteză, ele ar avea funcție sintactică autonomă (aici, atribute substantivale prepoziționale⁹⁷), iar posesivele de după ele, în baza acordului «normal» și exclusiv datorită acestuia (= monosubordonare), ar constitui singure atribute adjectivale (pronominale⁹⁸), unificând interpretarea sintactică a posesivelor: comp. *mașina din curtea* (A) *ta* (B) cu *mașina din fața* (A) *ta* (B) (în ambele structuri, A = atribut substantival prepozițional, B = atribut adjectival (pronominal), realizate în același fel morfologic și relațional)⁹⁹.

4.4.3. Dativ posesiv cu prepoziție: *oamenii din juru-i*, *decizia împotriva-ți*, *plimbările de-a lungu-i*...

În esență, problematica acestor grupări este aceeași ca la 4.4.2., respectiv, în aparență, avem două mijloace relaționale diferite și incompatibile: prepoziția și cazul₁.

Examinarea lor relațională poate fi rezumată la următoarele:

a. Pronumele (*-i*, *-ți*...) are formă atonă de dativ¹⁰⁰ și, ca orice formă atonă, fie de dativ, fie de acuzativ, aceasta, indiferent de context, nu apare cu prepoziție și nici impusă de aceasta, adică actualizează exclusiv un caz₁ (un dativ₁, în situația de față¹⁰¹).

b. Cu excepțiile cunoscute¹⁰², orice caz₁, deci și dativul₁, este relațional (fără participarea vreunei prepoziții), generând funcții sintactice, inclusiv atribute, care, relațional, ar trebui să fie deci „dativale”.

⁹⁷ Prepoziția, ca semn al acuzativului, apare fie ca segment proclitic neaglutinat, ca orice prepoziție (*în jurul*, *în fața*...), fie aglutinat (*împotriva*), fie eliptic (*contra* = *în contra*).

⁹⁸ Vezi, pentru calificativul „pronominal”, *supra*, nota 91.

⁹⁹ Din lipsă de spațiu, nu poate fi prezentată aici o desfășurare de argumente pro și contra acestei interpretări, cu toate avantajele (și dezavantajele) pentru analiza și teoria gramaticală de ansamblu.

¹⁰⁰ Este de prisos a argumenta calitatea de dativ, nu de genitiv, pentru simplul motiv că în genitiv nu există forme atone.

¹⁰¹ De un dativ₃ (prepozițional) nu poate fi vorba, deoarece prepozițiile dativului₃ sunt altele (*datorită*, *grație*...), iar cu aceste prepoziții nu apar formele atone.

¹⁰² Vocativul₁ izolat, nominativul₁ al subiectului (= termen regent, nu subordonat), diferite fenomenalizări ale nominativului₁ absolut, neincadrat relațional într-o structură, și nominativul₁ al apoziției.

c. Anomalia evidentă aici constă în apariția acestui dativ₁ relațional pe lângă o «prepoziție» cu... genitivul (*contra, în jurul...*), la rându-i un al doilea mijloc de subordonare (relatem).

d. Ca în cazul adjectivelor pronominale posesive (vezi *supra*, 4.4.2.), apariția dativului nu se justifică nici semantic și nici ca formă pe lângă substantivul considerat regent al atributului (în exemplele date: *oamenii, decizia, plimbările*), ci pe lângă... prepoziție, care se comportă ca un substantiv (este în ipostaza substantivală, face «oficiile» unui substantiv): comp. **în juru-ți** cu **(la) prietenu-ți, înainte-i** cu **(din) parte-i**. Se vede astfel că dativul (dativul₁) rămâne și aici tot relațional (subordonator), dar față de prepoziție.

e. „Asimilarea” sintagmatică a prepoziției unui substantiv permite și obligă la încadrarea acestui dativ ca înțeles gramatical la „dativul posesiv”¹⁰³, dativ echivalent cu un genitiv sau un adjectiv pronominal posesiv, adică ocupant al poziției posesorului¹⁰⁴ în sintagma posesivă (comp. *în fața-i/în fața lui (ei)/în fața sa* cu *fata-i/fata lui (ei)/fata sa*).

4.4.3.1. Soluții:

Cod 1. Odată consumată calitatea relațională a dativului₁ (posesiv) în interiorul grupării (prepoziție + dativ₁ posesiv), el (dativul₁) nu mai poate fi relațional încă o dată. În consecință, mijlocul de subordonare, unicul, rămâne prepoziția, fapt care justifică reprezentarea ei, numai a ei, în numele atributului – atribut pronominal prepozițional¹⁰⁵.

Cod 2. Prin reconsiderarea statutului morfologic al unităților *contra, împotriva* etc. (= trecerea lor la substantive semiindependente – vezi *supra*, 4.4.2.1.), grupările în discuție conțin două funcții: un atribut substantival prepozițional (exprimat prin substantiv semiindependent, acuzativ₃) și un atribut pronominal datival (= dativul₁ posesiv *singur*).

4.5. Un statut pe alocuri complicat în privința mijloacelor de subordonare au *atributele exprimate prin locuțiuni* și de aici «problema» încadrării lor relaționale (cu denumirile aferente).

Din punct de vedere relațional, deosebim două tipuri:

4.5.1. *Locuțiuni organizate structural după „modelul” sintagmelor subordonative*, respectiv cu un centru structural (= regent) și termeni „subordonați”. Regentul are același statut morfologic cu termenul de identificare al locuțiunii și contează ca atare pentru întreaga locuțiune¹⁰⁶. Acestui model i se înscriu locuțiunile substantivale, locuțiunile verbale și unele locuțiuni adjectivale:

¹⁰³ Un dativ posesiv „adnominal”, relativ rar folosit în comparație cu cel „adverbal” (*Mi-ai văzut poza în ziar?; Lasă-ți pantofii la intrare.*).

¹⁰⁴ Nu discutăm aici (im)proprietatea termenilor de „sintagmă posesivă” și „posesor” pentru grupările de acest tip (dativ posesiv cu prepoziție). Un „posesor” reclamă un „obiect posedat”, a cărui poziție este reprezentată aici de... prepoziție, care, ca prepoziție, nu-și poate asuma acest rol.

¹⁰⁵ Vezi, pentru aceeași denumire, GALR 2005, II, p. 603. Denumirea mai veche propusă (atribut pronominal prepozițional datival – vezi Neamțu 1999, p. 158) trebuie abandonată.

¹⁰⁶ Ceilalți componenți ai locuțiunii nu sunt decât expansiuni (determinative) ale acestuia.

șirul aducerilor aminte (*aducerilor* = genitiv₁; *aducerilor aminte* = genitiv₁; comp. cu *șirul amintirilor*), *mersul cu băgare de seamă* (*cu băgare* = acuzativ₃ (prepozițional); *cu băgare de seamă* = acuzativ₃ (prepozițional); comp. cu *mersul cu atenție*), *plăcerea de a trage pe sfoară* (*de a trage* = infinitiv cu prepoziție; *de a trage pe sfoară* = infinitiv cu prepoziție; comp. cu *plăcerea de a înșela*), *e un individ dat dracului* (*dat* = nominativ₂ (acordat); *dat dracului* = nominativ₂ (acordat); comp. cu *individ șmecher*).

Comportamentul gramatical al acestor locuțiuni fiind același cu al părților de vorbire echivalente, încadrarea relațională a atributelor exprimate prin ele este aceeași cu a atributelor nelocuționale corespondente (aici: substantivale, verbale și adjectivale). Numele relatemului se marchează în același fel în nume: atribut substantival locuțional *genitival*, atribut substantival locuțional *prepozițional*, atribut infinitival locuțional *prepozițional*, atribut adjectival locuțional¹⁰⁷ ș.a.m.d.

Calificativul „locuțional” furnizează aici numai informații *morfologice* despre atribut (= calitatea de a fi exprimat prin locuțiune), nu și relaționale.

4.5.2. Locuțiuni lipsite de un centru structural¹⁰⁸, organizate relațional și morfologic eterogen. Intră aici locuțiunile adverbiale, cele mai multe locuțiuni adjectivale și (cu pondere nesemnificativă) cele pronominale.

După numărul componentelor «pline» lexical, deosebim:

(1) Locuțiuni cu *organizare simplă*, de tipul „prepoziție + cuvânt «plin» lexical” (indiferent de statutul morfologic primar: substantiv, pronume, adverb, verb (formă nepersonală) etc.): *om în etate*, *vorbă de duh*, *cetățean de seamă*, *întâmplare de pomină*, *om în stare* (de...), *omenii din jur*, *deteriorarea de tot* (a...), *mâncăruri pe alese*, *casa din față*, *apreciere în general*, *răspândirea peste tot* (a...), *iubitul pe ascuns*, *întoarcerea cu bine*, *plimbările pe înserate* etc.

(2) Locuțiuni cu *organizare complexă* (plurimembre), de tip subordonator sau coordonator: *om cu scaun la cap*, *vorbă în doi peri*, *vorbă în dorul lelii*, *lupta cot la cot*, *învățatul zi de zi*, *vizitele din când în când*, *o pregătire așa și așa*, *susținerea sus și tare* (a...), *plata cu vârf și îndesat*, *oameni care mai de care*, *fel de fel de întrebări*, *gospodari tot unul și unul*, *lână sută la sută*, *sosirea pe nepusă masă*, *plecarea cu noaptea-n cap*, *înjurături de mama focului* etc.¹⁰⁹.

Identificarea elementului relațional al acestor locuțiuni și, în consecință, încadrarea relațională a atributelor pe care el le exprimă sunt problematice, atât pentru cele de la (1), cât și pentru cele de la (2).

4.5.2.1. În cazul primelor, relatemul, cel puțin în latura mecanică, pare a fi prepoziția (*oameni de seamă*, *copiii din jur*, *mâncatul pe apucate* etc.).

Se observă însă imediat că prepoziția este relatem (conectiv) pentru componenta lexicală «plină» din locuțiune, este situată intralocuțional, nu extralocuțional, adică fără ea nu există locuțiunea. Într-un exemplu de genul

¹⁰⁷ La atributul adjectival, numele relatemului (= acordul = desinența de gen, număr și caz) este cuprins în numele adjectivului.

¹⁰⁸ Identic morfologic cu termenul de identificare.

¹⁰⁹ Vezi, pentru un inventar ilustrativ, inclusiv unele exemple de aici, GALR 2005, I, p. 179, 590-591.

oameni de seamă, prepoziția *de* este a substantivului *seamă*, căruia îi dă acuzativ₃, nu a locuțiunii *de seamă*, căci *seamă* ≠ *de seamă*.

În privința calităților relaționale ale prepoziției ne aflăm astfel în fața alternativei:

a. ori prepoziția este simultan *relațională* pentru *locuțiune* ca ansamblu (= extralocuțională) și componentă obligatorie a ei (= intralocuțională), contrazicând statutul general al conectivelor de tip prepozițional¹¹⁰;

b. ori prepoziția este doar element constitutiv al locuțiunii, un membru «cu drepturi depline», nerelațional, «imitând»¹¹¹ doar ca poziție ipostaza prepozițională din sintagmele libere.

Concluzia este imediată: odată «inclusă» în locuțiune, aceasta rămâne fără un relatem pozitiv ca expresie.

4.5.2.2. Cu atât mai puțin poate fi identificat un relatem pozitiv în cazul locuțiunilor din grupa (2):

a. Mecanic, fiecare dintre componente are câte un relatem, fie de același tip (repetat), fie diferit, încât nu se poate preciza dacă locuțiunea, prin componentele ei, este subordonată de mai multe ori sau numai o dată (ca întreg) și nici prin care dintre relateme.

b. Indiferent de organizarea din interior, componentele «scoase» din locuțiune evidențiază relateme nefirești sau imposibile, încât relaționarea pe componente, în afară de „anularea” locuțiunii, nu poate fi acceptată.

Notă. O eventuală interpretare pe componente a locuțiunilor în termenii *sintagmelor condiționate*¹¹², justificând în parte relatemele corelative sau nefirești, duce la același rezultat: „desființarea” locuțiunilor ca entități gramaticale și analizarea lor în interior și în raport cu un termen regent, ca îmbinări libere.

c. Locuțiunile, prin natura lor, sunt un fel de «prefabricate» (existente ca entități în limbă cu o structură dată), care se atașează prin simpla alăturare termenului regent, adică, sintactic vorbind, sunt *aderente*, au *relatem zero* ca expresie¹¹³.

4.5.3. Cum toate atributele adjectivale și adverbiale realizate locuțional sunt în aceeași situație¹¹⁴, putem conveni să cuprindem în calificativul „locuțional” nu numai informația morfologică (= realizare prin locuțiune), ci și pe cea relațională

¹¹⁰ Prepoziția, cum îi arată și numele, stă în fața unui «cuvânt» pe care îl regizează sintactic, dar nu se include în respectivul cuvânt, ca și cum ar fi un flectiv de relație, semn al unei categorii gramaticale. (Încă nu s-a afirmat calitatea de morfeme propriu-zise a prepozițiilor din locuțiuni.)

¹¹¹ Așa cum este cazul prepoziției ca element component în structura prepozițiilor compuse, a locuțiunilor prepoziționale și conjuncționale (*de la*, *de peste*, *pe la*, *fără de*, *pentru că*, *după ce*, *cu toate că* etc.).

¹¹² Definite și inventariate de Drașoveanu 1997, p. 154-156. Cu aplicație la locuțiunile de tipurile: *venirea* (A) *lui zi* (B) *de zi* (C), *susținerea* (A) *sus* (B) *și tare* (C), *plecările* (A) *din când* (B) *în când* (C), am avea: AB, dacă BC.

¹¹³ Excepții neglijabile constituie câteva locuțiuni adjectivale – vezi *supra*, 4.5.1.

¹¹⁴ Cu totul accidental, o locuțiune adverbială poate apărea cu prepoziție, element în mod evident neinclus în locuțiune, ci exterior ei și deci relațional: *evenimenetele de după aceea, oamenii de peste tot*. În asemenea situații, firește că avem un atribut adverbial locuțional *prepozițional*.

specifică (= aderență de grup). De aceea, formularea „atribut adjectival (adverbial) locuțional” ar fi suficientă ca extensiune¹¹⁵.

4.6. O clasificare relațională a atributelor verbale, realizate prin forme nepersonale, reclamă o preclasificare morfologică după tipul de „mod nepersonal” în cel puțin trei grupe, și denumite în consecință: *gerunziale*, *infinitivale* și *prin supin* («*supinale*»)¹¹⁶.

Rațiunea acestei clasificări tripartite se bazează pe deosebirile dintre cele trei „moduri nepersonale”, atât ca expresie (flective proprii, bine individualizate), cât și prin conținut gramatical, transmis într-un fel sau altul și funcției atributive realizate.

Datorită tipurilor de flective modal-nepersonale diferite se poate întrevedea/anticipa și o individualizare relațională, chiar dacă gradul ei de relevanță în plan semantic se distanțează de al altor tipuri de atribute (substantivale, pronominale etc.).

4.6.1. La atributul *gerunzial*¹¹⁷, *relațional* (subordonator) este însuși modul (= gerunziul), categorie al cărei suport la nivelul expresiei este *flectivul modal*¹¹⁸ (= sufixele gerunziale *-înd*, *-ind*)¹¹⁹.

Necunoscând ipoteze relaționale (nu apare, în principiu, cu prepoziție și nici acordat¹²⁰), gerunziul realizează un singur tip de atribut verbal – cel gerunzial. Mijlocul său de subordonare, flectivul *gerunzial*¹²¹, unicul posibil, se conține/este implicat terminologic în numele modului. În consecință – *atribut gerunzial*.

OBSERVAȚIE. O altă denumire, una extinsă, precum „atribut verbal gerunzial”, ar fi redundantă, din moment ce forma nepersonală numită gerunziu este exclusiv verbală. Calificativul „verbal” este justificat doar ca termen generic, supraordonat,

¹¹⁵ Cum, cel mai adesea, conceptul de „aderent” este opus celui de „prepozițional” și de aici sinonimia aproximativă „aderent = neprepozițional”, cel puțin pentru atributele adverbiale și adverbiale locuționale, se poate totuși insera calificativul „neprepozițional”, ca ultim termen al numelui, făcând, terminologic, din implicită explicită relația de aderență. La atributele care cunosc realizarea cazuală (caz₁), respectiv la cele substantivale, numerale (substantivale/pronominale) și pronominale, «prepozițional» se opune lui «cazual». De aceea, la aceste atribute, clasificarea în „cazuale vs prepoziționale” este preferabilă celei de tip „neprepoziționale vs prepoziționale”. Vezi, pentru aceasta din urmă, Felecan 2002, p. 99 și urm.

¹¹⁶ Pentru atributul exprimat prin participiu, vezi *infra*, **4.6.4.**

¹¹⁷ Exemple: *oameni alergând prin ceață, raport privind activitatea..., fată uitându-se în oglindă, animale murind de foame.*

¹¹⁸ Vezi Drașoveanu 1997, p. 91.

¹¹⁹ În ipoteza că ceea ce numim *atribut gerunzial* este, în fapt, o contragere gerunzială a unei atributive, atunci și sufixul gerunzial ca flectiv relațional se situează la nivel interprepozițional.

¹²⁰ Prin acord, gerunziul iese din paradigma verbală, devenind adjectiv ca atare. Pentru situațiile ambigue, vezi GALR 2005, II, p. 604. Formulările *gerunziu acordat* vs *gerunziu neacordat* nu sunt tocmai cele mai fericite, una conținând o contradicție în termeni, cealaltă fiind vecină cu pleonasmul.

¹²¹ Subspecie a flectivelor modale. De aceea o formație de tipul „atribut gerunzial modal” sau de tipul „atribut modal gerunzial” nu se justifică, întocmai ca una de genul „atribut genitival cazual” sau „atribut cazual genitival”, juxtaponând genul speciei (ori invers).

opunând în «bloc» atributul verbal celorlalte categorii de atribute stabilite după subcriteriul morfologic (substantival, pronominal etc.).

4.6.2. În ceea ce privește *infinitivul* ca atribut, acesta apare obligatoriu cu afixul proclitic *a*.

În funcție de încadrarea morfologică a lui *a*, este posibilă sau nu o clasificare cu doi membri individualizați terminologic:

(1) Dacă *a* este prepoziție ca atare, atributul infinitival este de un singur fel, și anume *prepozițional*, indiferent dacă e vorba de o singură prepoziție (*a*), cea «specifică» infinitivului (*vine vremea a pricepe omul...*, *are aerul a spune că...*¹²²), sau de un «grup»¹²³ prepozițional (*de/în/pentru/spre/în loc de... + a*): *dorința de a progresa, ocazia pentru a-i spune adevărul, iscusința în a-i convinge pe alții, plecarea înainte de a se însera, fuga de acasă fără a anunța pe nimeni*¹²⁴.

(2) Dimpotrivă, dacă *a* este considerat morfem de infinitiv de tip afix (proclitic) și prin urmare *intrainfinitival* (= subunitate în flectivul discontinuu de infinitiv)¹²⁵, interpretare actuală preconizată de tot mai mulți gramaticieni¹²⁶, atunci se justifică o clasificare în:

a. *Atribut infinitival prepozițional*, al cărui mijloc de subordonare este exclusiv prepoziția (locuțiunea prepozițională), infinitivul (cu *a* cu tot) aflându-se din punctul de vedere al funcționalității pe același plan cu un caz prepozițional (= elementul de relație este prepoziția, nu flectivul modal/cazual).

În această denumire a atributului, ultimul termen din nume („prepozițional”) trimite explicit la mijlocul de subordonare, iar penultimul („infinitival”), în formă abreviată (infinitival = (prin) verb la infinitiv), este indicatorul încadrării morfologice, nu un al doilea mijloc de subordonare (cum ar fi, de exemplu, în „atribut genitival prepozițional”, formulare nelogică și insolită care, din punct de vedere relațional, alătură două mijloace ce se exclud reciproc (caz₁/prepoziție)).

b. *Atribut infinitival, realizat relațional* prin modul însuși (= afixul proclitic *a*), infinitivul dovedindu-se subordonator (= categorie de relație), asemenea gerunziului.

Aici ar mai fi de spus următoarele:

b₁. Denumirea propusă, cu doi termeni, asimetrică celei de la (a), se justifică prin aceea că trimite fără echivoc la mijlocul de subordonare, calificativul „infinitival” ocupând poziția firească în nume, a indicatorului relațional. Preferăm această denumire uneia simetrice, cu trei termeni (atribut infinitival neprepozițional), din două motive:

¹²² Vezi GLR 1963, II, p. 137, inclusiv pentru mențiunea că asemenea construcții sunt rare.

¹²³ Asemenea grupaje nu pot fi încadrate nici la prepoziții compuse și nici la locuțiuni prepoziționale.

¹²⁴ Interpretare pe care o întâlnim la Drașoveanu 1997, p. 85.

¹²⁵ Vezi, în acest sens, LRC 1985, I, p. 231; Pană Dindelegan 1994, p. 42.

¹²⁶ Inclusiv în lucrarea de față.

– La acesta din urmă ar figura în nume, pe ultima poziție, cea a mijlocului de relaționare, un termen «negativ», care ar informa prin ce nu se subordonează atributul și doar prin glisare regresivă ar trimite spre informația «pozitivă» a termenului antecedent (infinitiv).

– Calificativul „neprepozițional” ar comporta aici și o anumită ambiguitate: dată fiind sinonimia frecventă „neprepozițional – aderent”, ar lăsa deschisă posibilitatea interpretării relaționale a acestui atribut ca fiind subordonat prin „aderență”.

b₂. Subordonarea prin flectivul infinitival *a*, nu prin „aderență”, se bazează pe afirmarea caracterului relațional al acestuia, trăsătură îndeajuns motivată prin originea prepozițională: abstractizarea și gramaticalizarea unei prepoziții până la stadiul de morfem (al unei categorii gramaticale) n-are cum să-i anuleze¹²⁷ caracterul relațional de origine¹²⁸.

OBSERVAȚIE. Nu intră în câmpul cercetării noastre examinarea de ansamblu a infinitivului (cu și fără prepoziție) din punct de vedere relațional.

4.6.3. Atributul exprimat prin *supin*¹²⁹ este totdeauna prepozițional și ca atare nu pune problema unei clasificări relaționale¹³⁰.

4.6.4. Un statut aparte (nu atât relațional, cât morfologic) are atributul exprimat prin *participiu*: ca formă este întotdeauna adjectiv (variabil, cu patru forme flexionare, subordonat ca orice adjectiv prin flectivul de acord), iar în conținut gramatical fie „verb” (*om bătut de soartă, lecție bine învățată*), fie „adjectiv” (*om citit, pomi înfloriți, femeie îngândurată*)¹³¹.

Făcând abstracție de „valoare” (verbală vs adjectivală) și ținând seama doar de comportamentul formal, gramaticile îl încadrează constant la atributul adjectival¹³². Prin această încadrare, participiul dispăre ca formă verbală nepersonală cu autonomie sintactică¹³³. Altfel spus, este încadrat la adjectiv, ca o subdiviziune după proveniență (adjectiv participial).

Inconvenientul, deloc neglijabil, al acestei asimilări îl constituie, în plan teoretic mai larg, tratamentul în două feluri, substanțial diferite, al unuia și aceluiași

¹²⁷ Eventual, aici, i-l poate «slăbi», ceea ce ar motiva utilizarea în stadiul actual de limbă a infinitivului cu prepoziții.

¹²⁸ *Pe*, de exemplu, indiferent dacă e prepoziție propriu-zisă sau morfem (al acuzativului complement direct), tot relațional rămâne. Situație similară au afixul proclitic *a* de genitiv (dativ posesiv) analitic și *să* de la subordonatele conjunctivale.

¹²⁹ Elemente subiective, exterioare faptului gramatical, blochează în mare măsură circulația calificativului «supinal», deși, ca model terminologic, este întru totul justificat.

¹³⁰ În ciuda apariției supinului întotdeauna însoțit de una dintre unitățile *de, la, din* etc. (*mașina de scris, mersul la cules (cartofi), mersul în peștit*), acesta nu este o formă verbală analitică, iar unitățile proclitice (*de, în, la...*) nu sunt morfeme, ci prepoziții ca atare din toate punctele de vedere. Vezi, pentru o discuție recentă, Neamțu 2006, p. 13-28.

¹³¹ Vezi, pentru o (re)examinare detaliată și „modernă” a valorilor participiului pe categorii de verbe și a ponderii diferite a uneia sau a alteia dintre valori, Pană Dindelegan 2003, p. 116-132.

¹³² Soluție fermă atât în GLR 1963, II, cap. *Atributul*, cât și în GALR 2005, II, p. 594 și urm.

¹³³ Nu ne referim, firește, la «participiul verbal invariabil» din structura modurilor și timpurilor compuse, ipoteză în care el este doar subunitate (*am citit, vom fi mers* etc.).

participiu, când are sens pasiv (verbal) evident: *adjectiv* ca *atribut* (*fructele adunate de pe jos*), dar *verb* ca element component al unei *construcții* (*diateze*) *pasive* (*Fructele au fost adunate de pe jos.*)¹³⁴.

Dacă operăm distincția „participiu verb vs participiu adjectiv”, din punctul de vedere al semanticii gramaticale, se poate argumenta un *atribut participial*, ca subspecie a celui verbal¹³⁵, limitat la participiul cu conținut verbal, de regulă cu sens pasiv, același cu participiul din diateza pasivă, urmând ca celălalt participiu (= cu sens adjectival), numit în consecință (= adjectiv participial), să fie încadrat la atributul adjectival.

Din punct de vedere relațional, cele două atribute nu pot fi individualizate (unul față de celălalt), fiind deopotrivă *acordate*. Numele relatemului subordonator se cuprinde deopotrivă în numele clasei de cuvinte – adjectiv, verb la participiu.

Inconvenientul acestei divizări (atribut adjectival/atribut participial) este de natură practică: dificultatea, în multe situații, de a-l distinge pe unul de celălalt, lăsând o graniță mobilă.

4.7. În spațiul funcției atributive îndeplinite de pronume trebuie avute în vedere și «semiindependentele», respectiv „demostrativul” *cel* (*cea, cei, cele*) și „posesivul” *al* (*a, ai ale*), dacă nu în toate contextele, cel puțin în situația în care sunt ocupante ale poziției de *centru* al unei sintagme¹³⁶, ilustrând toate tipurile „firești” de atribute pronominale:

a. genitivale: *dorința celor trei, părerea celui de-al doilea, pedepsirea celor vinovați, necazurile celui bătut de aseară, deciziile celor de la centru, averea alor mei*;

b. dativale: *nepot celui de-al doilea, prieten celor bogați (celor fără noroc), trimiterea de ajutoare celor din zonele calamitate, dușman alor noștri*;

c. prepoziționale (= genitiv₃, dativ₃, acuzativ₃): *campania împotriva celor corupți, coaliția în jurul celor cu idei, sentința împotriva alor mei, o victorie grație celor trei, o reușită mulțumită alor mei, scrisorile de la cei de pe front, cadourile pentru ai tăi, discuția cu ai vecinului*.

4.7.1. În privința grupărilor de tip „de + a + posesiv sau genitiv”¹³⁷ (*un prieten de-ai mei/un prieten de-ai vecinului, câțiva colegi de-ai tăi/câțiva colegi de-ai fiului meu*), se cuvin spuse următoarele:

a. *De* este și rămâne o prepoziție ca atare (= element relațional), generând o funcție (aici atribut) de tip *prepozițional*.

¹³⁴ Flexionar, semantic și ca autonomie gramaticală sunt greu de sesizat deosebiri majore între cele două «tipuri» de participiu. Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997, p. 135-142; Neamțu 2006, p. 13-28.

¹³⁵ Vezi, în același sens, Constantinescu-Dobridor 1998, p. 175: *Planșa executată de el este reușită.;* *Pomii plantați de noi au dat roade.*

¹³⁶ Vezi, pentru calitatea de pronume semiindependente, inclusiv bibliografia problemei, Pană Dindelegan 1994, p. 37-48.

¹³⁷ Încadrate de GALR 2005, II, p. 599-602, la atributele genitivale (substantivale sau pronominale).

b. *Al* (în forma de plural *ai, ale*) este un pronume posesiv semiindependent în acuzativ₃, impus de prepoziția *de* (cu sens partitiv), constituind singur o funcție sintactică – atribut pronominal *prepozițional*.

c. Adjectivul pronominal posesiv de după *al* îi este subordonat acestuia prin acord (= acuzativ₂) și are funcție sintactică proprie – *atribut adjectival*. (*Al* constituie cu posesivul o sintagmă posesivă.) Funcție separată are și substantivul (pronumele) în genitiv (= genitiv₁) de după *al* – *atribut substantival (pronominal) genitival*. Prin urmare, grupările în discuție nu sunt monofuncționale, ci *bifuncționale* (= două atribute)¹³⁸.

OBSERVAȚIE. Prin analogie cu acestea, pot fi interpretate la fel și cele cu *de* «nepartitiv»¹³⁹ (cu *al/a* la singular): *un prieten de-al meu, un coleg de-al fiului meu*¹⁴⁰.

4.8. Apoziția¹⁴¹ este un fapt sintactic aparte, neîncadrat relațional (prin subordonare sau coordonare) într-un grup sintactic și ca atare nu este o funcție sintactică propriu-zisă, nici de tip atribut și nici de un alt fel¹⁴². De aceea nu este cuprinsă în clasificarea de mai jos.

OBSERVAȚIE. Nu se încadrează la apoziție atributul *nominativ* (= „falsă apoziție”¹⁴³) – *râul Mureș, strada Coșbuc, profesorul Ionescu, cifra zece* etc., lucru acceptat în GALR 2005, II și numit atribut substantival în nominativ (p. 601), iar ca înțeles gramatical încadrat la atributele categoriale (p. 630)¹⁴⁴.

5. Coroborând toate cele de mai sus, obținem următoarea clasificare categorial-relațională a atributului în limba română (cu denumirile aferente și prescurtările posibile):

¹³⁸ În caz contrar, este imposibil să stabilim felul atributului (din punct de vedere relațional): atribut genitival sau prepozițional? Formularea din GALR 2005, II, p. 599 – „atribut genitival precedat de prepoziția *de*” – nu este o rezolvare.

¹³⁹ Vezi, pentru interpretarea semantică a celor două construcții (relația de *nonunicitate* – relația parte – întreg), GALR 2005, II, p. 599.

¹⁴⁰ Altfel negăm lui *de* calitatea de prepoziție și implicit cea de element relațional, egalizând, în ciuda diferențelor semantice, construcțiile cu *de* și fără *de* (*un prieten de-al meu – un prieten al meu; un pasager de-al lor – un pasager al lor*).

¹⁴¹ Reală apoziție, cea parantetică (explicativă), cu mărci specifice (perechea de pauze).

¹⁴² Această interpretare este explicit formulată pentru prima dată în sintaxa limbii române de către Drașoveanu 1961, p. 429-437, reluată cu o argumentație substanțială (logică, semantică și sintactică) de același autor în 1982, p. 37-46 (și reprodusă în 1997, p. 119-131). Acest punct de vedere, cu unele deosebiri de terminologie, este însușit de GALR 2005, II, p. 619 și urm.

¹⁴³ Vezi Drașoveanu 1982, p. 37 și urm., care argumentează caracterul neapozițional al acestei grupări și instituie opoziția *reală apoziție* (≠ funcție ≠ atribut) și *falsă apoziție* (= funcție = atribut).

¹⁴⁴ Pentru a elimina orice ambiguitate, normal ar fi fost ca în GALR 2005 acest atribut să fie tratat într-un singur loc, „acolo unde îi este... locul”, adică la „atribut”, nu în două locuri (și la *atribut* – vezi p. 601, și la apoziție – vezi p. 630-631). Ambiguitatea se prelungește, de altfel, din vol. I, p. 299, unde *atributele în nominativ* exprimate prin numeral „ca substantiv” (*ora 14, anul 2001, mașina 313* etc.) sunt tratate ca... apoziții.

5.1. Atribut substantival (substantival locuțional)A. Realizat **cazual** (= caz₁):(1) **Nominativ** (ASN¹⁴⁵): *râul Mureș, doctorul Popescu, municipiul Dej*¹⁴⁶;(2) **Genitiv** (ASG), cu sau fără *al (a, ai, ale)*, realizat:a. sintetic: *cartea elevului, șirul aducerilor aminte, o decizie a decanatului*;b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *mama a trei copii, dorința a numeroși participanți*¹⁴⁷;(3) **Dativ** (ASD), realizat:a. sintetic: *preot deșteptării noastre, cumnat mamei mele, înmânarea de premii elevilor...*;b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *mamă a trei copii*¹⁴⁸;(4) **Acuzativ** (ASA), realizat:a. sintetic (Ac₁ al timpului, dar nu exclusiv): *statul ore în șir la coadă, șederea atâta vreme în străinătate, mersul kilometri pe jos*¹⁴⁹;b. analitic (cu morfemul *pe*), având ca regent câteva substantive provenite de la verbe tranzitive ce-și mențin regimul și ca substantive: *ura (invidia, pizma) lui pe Ion*¹⁵⁰;(5) **Vocativ** (ASV), realizat exclusiv sintetic: *bade Ioane, nene Iancule*¹⁵¹.B. Realizat **prepozițional** (caz₃):(6) **Prepozițional** (ASP), indiferent de forma cazuală impusă¹⁵², respectiv:– genitiv₃ (sintetic sau analitic): *campania împotriva fumatului, decizia împotriva a trei sportivi indisciplinați*;– dativ₃ (sintetic sau analitic): *o victorie grație bunei pregătiri (o reușită grație a șapte profesori*¹⁵³);¹⁴⁵ „Falsa apoziție”.¹⁴⁶ Aici s-ar încadra și ceea ce GALR 2005, II, p. 601, numește atribut „nemarkat cazual” (*numirea acestui ins ministru, considerarea lui parlamentar*). Având însă alt înțeles gramatical și o anumită istorie generativă, ar putea fi mai substanțial argumentată funcția de element predicativ suplimentar.¹⁴⁷ Tipul de realizare (sintetic vs analitic) nu este relevant și de aceea nu se reflectă în nume.¹⁴⁸ Eventual se pot da aici și fenomenalizările cu *la* (*transmiterea de felicitări la toată lumea prezentă în sală*).¹⁴⁹ Vezi, pentru ultimul exemplu, GALR 2005, II, p. 601 („substantiv în acuzativ neprepozițional”). Atributul acuzativ exterior acuzativului timpului provine dintr-un complement intern al unui verb intransitiv prin substantivizarea acestuia: *a mers kilomeri pe jos* ⇒ *mersul kilometri pe jos*.¹⁵⁰ Semnalat și descris de Drașoveanu 1997, p. 79-82. În GALR 2005, II, această realizare substantivală nu este dată; în schimb, apare la cea pronominală (vezi p. 603).¹⁵¹ Vezi, pentru această realizare, ca o deviație de la ASN, Neamțu 1999, p. 48-49.¹⁵² Întrucât forma cazuală este aici nerelațională, acest rol revenind în exclusivitate prepoziției, calificativul „prepozițional” este relațional justificat. Pentru „rezerve”, vezi Dimitriu 2002, p. 1352, nota 598; Constantinescu-Dobridor 1998, p. 168.¹⁵³ Vezi, pentru acest exemplu și interpretarea identică, Pană Dindelegan 2003, p. 14.

– acuzativ₃: *masă de lemn*.

5.2. Atribut pronominal¹⁵⁴.

A. Realizat **cazual** (= caz₁)¹⁵⁵:

(1) **Genitival** (APG), cu sau fără *al* (*a, ai ale*), realizat:

a. sintetic (inclusiv pronumele semiindependente *al* și *cel*): *cartea ei (lui, lor, celorlalți, oricărui, dumneavoastră...), un prieten al tuturor, dorința alor mei, prietenul celor care..., dușmanii celor vinovați*;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *stăpân a toate câte există*;

(2) **Dativ** (APD), realizat:

a. sintetic: *prieten nouă, dorința-i, amintirea-ți, din parte-mi*¹⁵⁶, *dușman celor care..., prieten alor mei*;

b. analitic (cu afixul proclitic *a*): *domn a tot ce există*;

(3) **Acuzativ** (APA), exclusiv cu morfemul *pe*: *invidia (ura, pizma) lui pe mine (pe tine, pe ceilalți, pe oricine...)*¹⁵⁷.

B. Realizat **prepozițional**:

(4) **Prepozițional** (APP):

a. în caz₃ (sintetic sau analitic)¹⁵⁸: *oamenii din fața lui, o reușită grație vouă, cadoul de la tine, discuția cu ai vecinului, niște rude de ale soției, lupta cu cei care..., izbânda grație a ceea ce mi-ai dat, decizia împotriva alor tăi*;

b. în caz₁ (= dativ₁ posesiv) cu prepoziție: *prietenii din juru-ți*¹⁵⁹.

5.3. Atribut adjectival (adjectival locuțional):

A. Realizat prin **acord** (caz₂ + gen₂ + număr₂):

(1) Atribut **adjectival**¹⁶⁰: *carte interesantă, orice problemă, copilul meu, rană sângerândă, om cinstit*.

B. Realizat **prepozițional**:

(2) Atribut **adjectival prepozițional**:

a. prepoziție + adjectiv pronominal posesiv (acuzativ₂): *mașina din fața ta, omenii din jurul tău*¹⁶¹;

¹⁵⁴ Statutul mai puțin clar al locuțiilor pronominale și ponderea nesemnificativă a acestora ne creează rezerve în privința unui atribut pronominal locuțional.

¹⁵⁵ Clasificarea este aceeași ca la atributul substantival, dar numărul subdiviziunilor este substanțial mai mic.

¹⁵⁶ Pronume (reflexive sau personale) atone în dativ posesiv adnominal. Potrivit GALR 2005, II, p. 441 și urm., dativul posesiv adverbial (*mi-ai văzut câinele, își așteaptă musafirii*) constituie o funcție extraatributivă, și anume *complement posesiv*.

¹⁵⁷ Consemnat în GALR 2005, II, p. 603, ca realizare, dar încadrat la cel *prepozițional*, într-o formulare nu tocmai fericită („atribut pronominal în acuzativ cu prepoziție”), anulând în fapt distincția „*pe* «prepoziție» vs *pe* «morfem»”.

¹⁵⁸ Mai puțin acuzativ₃ analitic.

¹⁵⁹ Vezi, pentru alte exemple (*gardul din fața-mi, câmpul de jur împrejuru-i*), GALR 2005, II, p. 603, unde și este numit ca atare (= „prepozițional”).

¹⁶⁰ Numele relatemului (acordul) se deduce din numele adjectivului.

¹⁶¹ Neconsemnat în GALR 2005, II.

b. prepoziție + adjectiv calificativ (nominativ₂): *plecarea ei de mică*¹⁶².

C. Realizat prin **aderență**:

(3) Atribut **adjectival locuțional**: *om în stare de crimă, o fată de mai mare dragul, înjurături de mama focului, invitați care mai de care...*¹⁶³.

5.4. Atribut numeral¹⁶⁴:

I. Atribut numeral **substantival**:

A. Realizat **cazual** (= caz₁):

(1) **Nominativ**: *ora zece, anul 1907, acceleratul 322*¹⁶⁵.

B. Realizat **prepozițional**:

(2) **Prepozițional**: *înmulțirea cu trei*¹⁶⁶.

II. Atribut numeral **pronominal**:

A. Realizat **cazual** (= caz₁):

(3) **Genitiv** (\pm *al*), inclusiv analitic: *părerile amândurora, premiarea primului, plecarea a trei dintre ei*;

(4) **Dativ**, inclusiv analitic: *acordarea de ajutoare amândurora, mamă a trei dintre ei*;

(5) **Acuzativ** (cu morfemul *pe*), exclusiv analitic: *invidia (ura, pizma) pe amândoi (pe al doilea)*.

B. Realizat **prepozițional** (= caz₃), inclusiv analitic:

(6) **Prepozițional**: *decizia împotriva amândurora, ura împotriva a trei dintre ei, câștigarea cupei datorită amândurora, victoria grație a doi dintre coechipieri, plecarea cu al doilea, supărarea pe tustrei*.

II. Atribut numeral **adjectival**:

A. Realizat prin **acord**:

(7) **Adjectival**: *trei băieți, clasa a treia, câte două fete*.

B. Realizat **prepozițional**:

(8) **Adjectival prepozițional**: *discuția cu douăzeci de elevi*¹⁶⁷.

III. Atribut numeral **adverbial**:

A. Realizat prin **aderență**:

(9) **Adverbial** (neprepozițional): *plecarea ei de trei ori, premiarea lui a treia oară*.

¹⁶² Neconsemnat în GALR 2005, II. În structuri de tipul *astfel de om, astfel de rochie*, date în GALR 2005, II, p. 595, la atributul adjectival, *de* este postpoziție, iar atributul este adverbial.

¹⁶³ În GALR 2005, II, nu apar asemenea fenomenalizări. Realizarea prin acord a atributului adjectival locuțional este foarte rară (*om căzut în cap*) și, de altfel, structura este analizabilă.

¹⁶⁴ Din motivele arătate, vezi *supra*, 2.1.1., clasificarea atributului numeral este mai „stufosă”.

¹⁶⁵ Falsă apoziție.

¹⁶⁶ Vezi, pentru comportamentul substantival al acestor numere, GALR 2005, I, p. 299.

¹⁶⁷ Potrivit tezei că numerele cardinale „legate” de substantivul următor prin *de* au valoarea adjectivală, asemenea celor fără *de* (*zece elevi*). În acest fel, *de* este o postpoziție cuplată cu numeralul din stânga și, prin această calitate, nu impune caz, acesta realizându-se prin acord. Dimpotrivă, dacă *de* este prepoziție propriu-zisă, cuplată cu substantivul, numeralul are valoare pronominală, este (în situația dată) în acuzativ₃ și are funcția de atribut numeral pronominal prepozițional. Vezi, pentru această interpretare, Drașoveanu 1997, p. 35-55.

B. Realizat **prepozițional**:

(10) **Adverbial prepozițional**: *sanționarea lui pentru a patra oară.*

5.5. Atribut verbal (verbal locuțional):

A. Realizat **modal** (prin afixul modal enclitic sau proclitic):

(1) Atribut **gerunzial** (locuțional): *turiști rătăcind prin ceață, fată luând-o razna;*

(2) Atribut **infinitival** (locuțional): *vine vremea a pricepe că... (a ne da seama că...)*¹⁶⁸.

B. Realizat **prepozițional**:

(3) Atribut **infinitival** (locuțional) **prepozițional**: *dorința de a progresa, pregătirea pentru a face din prune țuică, imposibilitatea de a-și aduce aminte;*

(4) Atribut «supinal» (locuțional) **prepozițional**: *mașină de scris, loc de dat socoteală pentru...*

C. Realizat prin **acord**:

(5) Atribut **participial** (locuțional): *elevi premiați pentru..., individ băgat în seamă (de către...).*

5.4. Atribut adverbial (adverbial locuțional):

A. Realizat prin **aderență**:

(1) Atribut **adverbial** (neprepozițional)¹⁶⁹: *sculatul devreme, mersul alene, scoaterea lui afară (din clasă);*

(2) Atribut **adverbial locuțional** (neprepozițional): *oamenii din jur, mașina din față, învățatul zi de zi, oprirea din când în când.*

B. Realizat **prepozițional**:

(3) Atribut **adverbial prepozițional**: *ziua de ieri, astfel de oameni, pragul de sus, cei de afară;*

(4) Atribut **adverbial locuțional prepozițional**: *oamenii de peste tot.*

5.5. Atribut interjecțional¹⁷⁰:

A. Realizat prin **aderență**:

(1) Atribut **interjecțional**: *halal prieten, o căruță zdronca-zdronca, o fetiță he-he-he.*

B. Realizat **prepozițional**:

(2) Atribut **interjecțional prepozițional**: *un om ca vai de el (ca vai de mama lui).*

¹⁶⁸ Pentru lipsa calificativului „neprepozițional”, vezi *supra*, 4.6.1., OBSERVAȚIE.

¹⁶⁹ Întrucât, de regulă, „neprepozițional” și „aderent” sunt termeni utilizați în sinonimie, calificativul „neprepozițional”, ca ultim termen al numelui, poate fi folosit facultativ.

¹⁷⁰ Nu inventariem și un atribut interjecțional locuțional, întrucât asemenea locuțiuni apar „fie ca niște secvențe incidente, fie ca enunțuri independente” (GALR 2005, I, p. 662).

BIBLIOGRAFIE

- Avram 1986 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București.
- Bejan 1995 = Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române. Compendiu*, Cluj, Editura Echinoc.
- Constantinescu-Dobridor 1998 = Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*. Ediția a II-a revăzută, București, Editura Științifică.
- Coseriu 1978 = Eugenio Coseriu, *Gramatica, Semantica, Universales. Estudios de lingüística funcional*, Madrid.
- Dimitriu 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române*, II. *Sintaxa*, [Iași], Institutul European.
- Drașoveanu 1961 = D. D. Drașoveanu, *Probleme de sintaxă ridicate de „Revista de pedagogie” pe marginea volumului „Analize gramaticale și stilistice”*, în CL, VI, nr. 2, p. 429-437.
- Drașoveanu 1969a = D. D. Drașoveanu, *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema posesivelor*, în CL, XIV, nr. 1, p. 77-81.
- Drașoveanu 1969b = D. D. Drașoveanu, *Legături sintactice de la stânga la dreapta*, în CL, XIV, nr. 2, p. 241-246.
- Drașoveanu 1973 = D. D. Drașoveanu, *Sintagma „verb + adjectiv” – o certitudine?*, în CL, XVIII, nr. 2, p. 265-277.
- Drașoveanu 1978 = D. D. Drașoveanu, *De la morfemul PE la un sistem al determinanților substantivului*, în vol. *Probleme de sintaxă*, Cluj-Napoca, p. 11-32.
- Drașoveanu 1982 = D. D. Drașoveanu, *Nominativul și acuzativul – schițe și adnotări*, în CL, XXVII, nr. 1, p. 37-46.
- Drașoveanu 1988a = D. D. Drașoveanu, *Morfemul PE vs. prepoziția PE*, în StUBB, Philologia, XXXIII, fasc. 1, p. 71-75.
- Drașoveanu 1988b = D. D. Drașoveanu, *Propoziții CONTRASE și propoziții ABREVIATE. I*, în CL, XXXIII, nr. 1, p. 35-47.
- Drașoveanu 1989 = D. D. Drașoveanu, *Propoziții CONTRASE și propoziții ABREVIATE*, în CL, XXXIII, nr. 2, p. 123-134.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, [Cluj-Napoca], Editura Clusium.
- DSL 1997 = *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică.
- Felecan 2002 = Nicolae Felecan, *Sintaxa limbii române. Teorie. Sistem. Construcție*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- GALR 2005, I, II = *Gramatica limbii române*, I. *Cuvântul*, II. *Enunțul*, București, Editura Academiei Române.
- Găitănanu 1993 = Ștefan Găitănanu, *Numeralul în limba română. Studiu descriptiv și istoric*, [Pitești], Editura Calende.
- GLR 1963, I, II = *Gramatica limbii române*, vol. I și II. Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei R.S.R.
- Gruîță 1987 = G. Gruîță, *Contribuții la studiul numeralului românesc*, în CL, XXXII, nr. 1, p. 2-27.
- Guțu Romalo 1968 = Valeria Guțu Romalo, *Morfologia structurală a limbii române*, București, Editura Academiei R.S.R.
- Guțu Romalo 1973 = Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Guțu Romalo 2005 = Valeria Guțu Romalo, *Aspecte ale evoluției limbii române*, București, Humanitas Educațional.
- Irimia 2000 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, [Iași], Editura Polirom.
- LRC 1985 = *Limba română contemporană*. Ediția a II-a, vol. I (sub coord. acad. I. Coteanu), București, Editura Didactică și Pedagogică.

- Neamțu 1986 = G. G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Neamțu 1998 = G. G. Neamțu, *Segmente morfematice conjuncționale în flexiunea verbală analitică*, în SCL, XLIX, nr. 1-2, p. 217-225.
- Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior.
- Neamțu 2001 = G. G. Neamțu, *Forme verbale nepersonale – sensuri noționale sau calificative?*, în StUBB, Philologia, XLVI, fasc. 3, p. 71-79.
- Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Observații pe marginea grupării „prepoziție + adjectiv” în română*, în „Conviețuirea” (Együttélés), Seghedin, nr. 1-4, p. 141-148.
- Neamțu 2006 = G. G. Neamțu, *Observations sur le statut morphologique du participe et du „supin” en roumain*, în StUBB, LI, fasc. 2, p. 13-29.
- Nica 1988 = Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb*, Iași, Editura Junimea.
- Pană Dindelegan 1994 = Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală*. Ediția a II-a, București, Editura Coresi.
- Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, [București], Editura Humanitas Educațional.
- SINTEZE 1984 = *Sinteze de limba română*. Ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, coordonator Theodor Hristea, București, Editura Albatros.
- SMLRC 1967 = Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică.
- Șerban 1970 = Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române (curs practic)*. Ediția a II-a revizuită și completată, București.

A CATEGORIAL-RELATIONAL CLASSIFICATION
OF THE ATTRIBUTE IN ROMANIAN. ANNOTATED
(Abstract)

In this study, the author achieves an exhaustive and coherent description of the attribute in the Romanian language, according to two (sub)criteria, which act in compulsory succession: *a. categorial* or morphological (= class of words through which the attribute is expressed); *b. relational* or syntactical (means of subordination for the attribute). According to the first sub-criterion, the author describes, along with the set of attributes unanimously accepted, a *numeral* attribute, an *interjectional* attribute, a “noun” attribute and *locution* subdivisions of the main types of attributes (expressed by nouns, adjectives, verbs, adverbs). The second sub criterion, the relational one, is extended from the attributes expressed by nouns and pronouns to all the others (expressed by adjectives, verbs, numerals, adverbs), thus obtaining as members of the classification only formations in *-al* (‘nominative’, ‘prepositional’, ‘infinitive’ etc.). The last term in the extended name of the attribute refers one way or the other to the name of the “relatum” (= mode of subordination), which is only one each time. The terminal of the classification (= whole inventory of relational and categorial types of attributes in Romanian) is a unitary one, terminologically standardized, and therefore it significantly diminishes the equivoques, the inappropriate and redundant elements.

*Universitatea „Babeș-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31*